

בגְּצֵי תוֹרָה מְאִירָה

טיפוח זהות ציונית דתית לאור דמותו של

הרב מאיר יהודה גץ זצ"ל

בגְצֵי תורה מאירה

סיפוח זהות ציונית דתית לאור דמותו של

הרב מאיר יהודה גץ זצ"ל

עריכה וכתביבה: מרים קורן, ד"ר זהבה לזרוביץ ומיכל דה-האן

עריכה לשונית: יערה פריד, מוריה שטרן

הפקה: אתי אורלב, בת שבע סיאני - מינהל החינוך הדתי

סדר ועיצוב: דפוס שחר שושנה

הוצאה לאור: גף הפרסומים, משרד החינוך

תשרי תשע"ח, 2017

כתובת אתר המינהל: <http://cms.education.gov.il/EducationCMS/Units/hemed>

תוכן העניינים

7	שער א פרקי מבוא
8	פרק א חזון החמ"ד
9	פרק ב ברכת שר החינוך חבר הכנסת נפתלי בנט
11	פרק ג דבר ראש מינהל החמ"ד הרב ד"ר אברהם ליפשיץ
14	פרק ד דבר המשפחה
15	פרק ה מסת דרכים לחוברת
16	פרק ו קורות חייו של הרב גץ ד"ר זהבה לזרוביץ
22	פרק ז צדיק נסתר בלבוש צדיק נגלה הרב אורי שרקי
24	פרק ח מקובל ארץ ישראלי הרב ישראל אביחי
26	פרק ט "ירושלים דצפון אפריקה" הרב יוחאי רודיק
30	פרק י רשמי חיים לילי הורוביץ-גץ

שער ב | הכשרת הלבבות | לצוותי מורים צוותי בחכמ"ה והורים 33

פרק א | חזון החמ"ד לאור דמותו של הרב גץ לחדרי מורים ולצוותי בחכמ"ה 34

פרק ב | שליטה עצמית לאור דמותו של הרב גץ ליועצות, לבמ"ה ולכישורי חיים 58

פרק ג | "הפתק שבכיס" - מה באמת חשוב לנו? לערבי במ"ה בגן הילדים 61

שער ג | חינוך חברתי ערכי בעקבות הרב גץ 67

פרק א | מעגל השנה עם הרב גץ, לימוד בחברותא לכיתות א'-ז' 68

פרק ב | מרכז למידה סביב דמותו של הרב גץ לכיתות ח'-יב' 85

פרק ג | דמויות מספרות - על חייו ופועלו של הרב גץ לכיתות ד'-ו' 93

פרק ד | פעילויות לימי התשועה לאור דמותו והנהגותיו של הרב גץ לכיתות ח'-י"ב 105

פרק ה | התפתחות אישית ומעורבות חברתית לאור דמותו, פועלו וערכיו של הרב גץ לכיתות י'-י"ב 115

שער ד | דמותו של הרב גץ בתחומי הדעת 125

פרק א | תנ"ך - בעקבות עמוד החסד 126

פרק ב | תושב"ע - "במקום שאין אנשים השתדל להיות איש" 137

פרק ג | מחשבת ישראל - "ירושלים דצפון אפריקה" - רבני ג'רבה ותוניס 149

151	חינוך לחיים במשפחה - הרב והרבנית גץ כמודל לזוגיות		פרק ד
161	חינוך לשוני - לומדים על הרב גץ בדרך "הצבי עופרים"		פרק ה
169	ספרות - הפיוט "ידיד נפש" כצוהר לעולמם של מקובלים		פרק ו
179	היסטוריה - "תוגתו בליבו, צהלתו על פניו"		פרק ז
196	הוראת מוזיקה - "מאחר כותנו"		פרק ח
198	הוראת תקשורת וקולנוע - איש האמונה		פרק ט
201 216	אנגלית - יחיד במינו - A one of a kind Rabbi		פרק י

שער ה | דמותו של הרב גץ לאוכלוסיות ייחודיות

218	"להמתיק עלינו את חבלי הקליטה" - עלייה וקליטה לאור דמותו של הרב גץ		פרק א
230	היכרות עם הרב גץ לתלמידי החינוך המיוחד		פרק ב
234	הרבי מלובניץ' והרב גץ לבתי הספר של חב"ד		פרק ג

שער ו | הרב גץ לגני הילדים

245	סיפור ירוס בירושלים
246	

"בנצי התורה המאירה"

שער א

פרקי מבוא

קורות חייו של הרב גץ | ד"ר זהבה לזרוביץ

צדיק נסתר בלבוש צדיק נגלה | הרב אורי שרקי

מקובל ארץ ישראלי | הרב ישראל אביחי

"ירושלים דצפון אפריקה" - רבני ג'רבה ותוניס | הרב יוחאי רודיק

רשמי חיים | לילי הורוביץ- גץ

ו

ז

ח

ט

י

חזון החמ"ד

ברכת שר החינוך

דבר ראש מינהל החמ"ד

דבר המשפחה

מפת דרכים לחוברת

א

ב

ג

ד

ה

בעזרת צור ישראל וגואלו
שב העם היהודי לארץ ישראל
והקים בה את ביתו הלאומי,
ובכלל זה את מוסדות המדינה,
משרד החינוך ואגפיו.

חזון החמ"ד החינוך הממלכתי דתי

קנהל החינוך הדתי על ראשיו, מחנכיו, מנהליו, מפקחיו וחברי מועצת החמ"ד, מחויבים לחינוך ילדי ישראל ליראת שמים ולחיי תורה ומצוות באהבה.

אנו פועלים כדי להתקרב ולקרב אל אבינו שבשמים - מתוך אמונה עמוקה והשקפת עולם מגובשת וסקולה, מתוך מחויבות לחינוך כשלוחות לכלל ישראל, מתוך שאיפה לשותפות ביצירת חברת מופת ומתוך מחויבות לתורה ולהלכה.

בתי החינוך של החמ"ד הם כמשפחה עבור כל הבאים בשעריהם: תלמידים, הורים, מורים ומנהלים - **בית חינוך כמשפחה**.

בתי החינוך של החמ"ד הם בתים של תורה, של יראת שמים ואהבת ה' ושל מידות טובות ודרך ארץ.

בתי החינוך של החמ"ד מעודדים טיפוח זהות אישית ציונית-דתית חברתית-אזרחית.

בתי חינוך של החמ"ד מלמדים באהבה ומחזקים את רוח האדם.

בתי החינוך של החמ"ד מקדמים למידה משמעותית, חדוות הדעת ומצוינות.

מטרות החינוך הממלכתי דתי:

בין אדם לעצמו: חינוך למידות טובות ושאיפה לצמיחה מתמדת ולמצוינות בכל תחומי החיים.

בין אדם לאלוקיו: חינוך לאמונה בקב"ה, לאהבת ה', ליראת שמים ולחיי תורה ומצוות.

בין אדם לזולתו: חינוך להכרת מעלת האדם, הנברא בצלם אלוקים, ולדבקות בכלל הגדול של "ואהבת לרעך כמוך" ובמצוות הנובעות ממנו.

בין אדם לעמו: חינוך לאהבת כלל ישראל, מתוך אחריות אישית ומעורבות חברתית.

בין אדם לארצו ולמדינתו: חינוך לאהבת הארץ, להכרה בערכה הרוחני, הלאומי וההיסטורי של מדינת ישראל, לאחריות לעתיד המדינה ולנכונות לפעול למענה.

חבר הכנסת נפתלי בנט

רבי מאיר אומר:

כָּל הַעוֹסֵק בַּתּוֹרָה לְשִׁמְהָ, זוֹכֵה לְדַבְרֵי הַרְבֵּה, וְלֹא עוֹד אֶלָּא שֶׁכָּל הָעוֹלָם כְּלוֹ פְּדָאֵי הוּא לוֹ, נִקְרָא רַע, אֶהוּב, אֶהוּב אֶת הַמְּקוֹם, אֶהוּב אֶת הַבְּרִיּוֹת, מְשַׁמֵּחַ אֶת הַמְּקוֹם, מְשַׁמֵּחַ אֶת הַבְּרִיּוֹת, וּמְלַבְּשָׁתוֹ עֲנָה וְיִרְאַה, וּמְכַשְׁרָתוֹ לְהִיּוֹת צַדִּיק חֲסִיד יִשְׂרָאֵל וְנֶאֱמָן.

(אבות ו, א)

מנהל החינוך הדתי פיתח את תוכנית "הדמות השנתית". במסגרת התכנית עוסקים תלמידי החמ"ד מדי שנה בדמות ציונית-דתית המהווה מופת ודוגמה אישית למצינות חברתית וערכית. מתוך העיסוק בדמות זו, מקבל השיח הערכי 'חיות' בדמותה של הדמות הנבחרת, והיא מהווה מקור השראה ללימוד, לטיפוח זהות ערכית ולעשייה לאורה.

השנה יעסקו התלמידים בדמותו של **הרב מאיר יהודה גץ זצ"ל**. חייו של הרב גץ מבטאים את סיפור תקומתה של המדינה: הרב נולד בתוניס, במהלך שנות השואה נלקח למחנות העבודה שהקימו הנאצים ובסיום המלחמה השתלב בפעילות ציונית. הוא עלה לארץ כ"שליח ציוני" יחד עם עשרות בני נוער ממרוקו ותוניסיה שעלו ללא הוריהם, והתיישב בגליל העליון במושב "כרם בן זמרה". הרב שירת בצה"ל כקצין תותחנים, הקים את בית הספר "בניהו" ועסק בקליטת עלייה, במיזוג הגלויות ובהקמת תשתיות של חינוך, חברה וביטחון בגליל העליון. במלחמת "ששת הימים" שכל הרב את בנו, אבנר, שנפל במערכה על שחרור ירושלים. בעקבות כך עלו הרב ומשפחתו לירושלים, ולימים קיבל הרב את תפקיד "הממונה על הכותל והמקומות הקדושים". בתפקיד זה גילה הרב אחריות, מסירות ומנהיגות בעיצוב פני הכותל כמקום המקודש לעם היהודי. רבים שעלו לכותל, יהודים ולא יהודים, מהארץ ומחו"ל, פגשו שם את דמותו המאירה והמסורה של הרב גץ, שהיה מנהיג ותלמיד חכם, בנגלה ובנסתר.

תכונות של מצינות ויזמות אפיינו את העשייה של הרב גץ לאורך כל חייו. הוא נודע כמשכין שלום בין בני זוג, בעל חסד, רגיש לצורכי הכלל ומעניק תשומת לב מיוחדת לחלשים בחברה. לבושו המיוחד שילב בין הלבוש הספרדי המסורתי ללבוש החסידי האשכנזי, ובכך ביטא הרב את אהבת ישראל שאפיינה אותו ואת הזיקה העמוקה לכל חלקי העם. הרב אהב את מדינת ישראל ואת חייליה, והותו הערכית משלבת גדלות בתורה ובקדושה ובו זמנית חיבור למציאות הישראלית.

והציונית של תקומת מדינת ישראל בדורנו.

אני מברך את מערכת החינוך הממלכתית-דתי - מורים ותלמידים - שמתוך העיסוק בדמותו של הרב גץ תעמיקו את הזהות הערכית הציונית-דתית, מתוך מחויבות עמוקה לחברה ולמדינה. יהי רצון שהתפיסה החינוכית המוצגת בחוברת

שלפניכם תתרום לפיתוח ולטיפוח עולם הערכים של התלמידים מתוך חדות הלמידה והשאיפה למצינות בכל תחומי החיים.

נפתלי בנט

דבר ראש מינהל החינוך הדתי

הרב ד"ר אברהם ליפשיץ

מנהיגי חינוך יקרים,

ברכות וה' עמכם.

מתוך רצון להעמיק ולטפח את הזהות הציונית-דתית בקרב ילדי החמ"ד, אנו בוחרים מדי שנה דמות מופת אשר לאורה נלמד, נחוה ונתמלא רוח והשראה כדי לחזק בכולנו את הערכים העומדים ביסוד חזון החמ"ד. התבוננות מעמיקה בדמות השנתית מאפשרת ראיית מכלול של חיים ציוניים-דתיים אשר יש בהם עומק רוחני ותורני, ובה בעת חיבור ושייכות לעם ישראל, לתקומת מדינת ישראל ולזכות הגדולה לחיות בתקופה של ראשית צמיחת גאולתנו.

בשנה זו, שנת ה-70 לתקומתה של מדינת ישראל, אנו זוכים לעסוק בדמותו של **הרב מאיר יהודה גץ זצ"ל**, שהיה רב הכותל וראש ישיבת המקובלים "בית אל" בעיר העתיקה, דמות אשר סיפור חייה מבטא את תקומתה של מדינת ישראל. מסלול חייו האישיים הוא דוגמה ומופת למי שחי ונושם את חזון החמ"ד.

הרב גץ נולד וגדל בתוניס, בבית דל אמצעים. המשפט "היזהרו מבני עניים שמהם תצא תורה" מתאים לו במדויק. בגיל 18 התמנה לרבנות בכפר "סוק אל ארבע", שם שימש רב, חזן, שוחט ומוהל. לאחר שניצל ממחנות העבודה של הצורר הנאצי בתוניס עלה לארץ עם משפחתו כשליח ציוני, והביא עמו עשרות נערים שעלו בלי משפחותיהם במסגרת "עליית הנוער".

לאחר תקופת חיים במעברה שלחה תנועת "המזרחי" את משפחת גץ להתיישבות בגליל העליון, ושם פעל הרב ברוח המשנה: "במקום שאין אנשים - השתדל להיות איש" (אבות ב, ה). הרב הקים את המושב "כרם בן זמרה", ייסד בו את בית הספר "בניהו" ואף ניהל אותו, שירת בצבא והתמנה לקצין הג"א במושב ובגזרה הצפונית.

"אשרי לי שזכיתי ואוי לי שזכיתי שבני נפל על שחרור ירושלים" - כך אמר הרב גץ כאשר התבשר שבנו אבנר נפל במערכה על שחרור העיר העתיקה במלחמת ששת הימים. בעקבות נפילת הבן וקבורתו בהר הרצל עברה המשפחה לירושלים, והרב גץ, אשר ליבו נפשו נקשרו בכותל המערבי שזה עתה שוחרר, התמנה לרב הכותל ולממונה על המקומות הקדושים, כפי

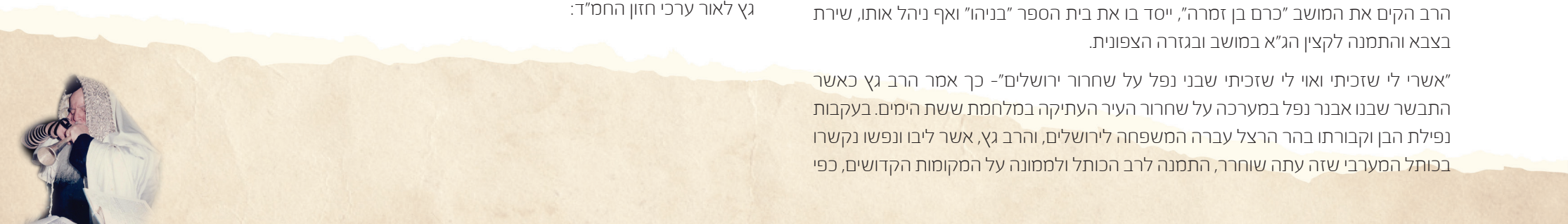
שכתב ביומניו: "הנני מודה ומשבח לה' יתברך על אשר זיכני להיכנס לביתי בעיר העתיקה מחמד נפשנו. אשרי, שחלום ומשאת נפש מילדות ממש התגשם" (רב הכותל, עמ' 118). הרב ראה בתפקיד זה שליחות, ובמסגרתו הוא נהיה "סבא כותל" - דמות שהיא כתובת אבהית, רבנית, הלכתית, רוחנית לכל הבאים בשערי הכותל. "כי ביתי בית תפילה ייקרא לכל העמים" - הרב עיצב את רחבת הכותל כמקום של קדושה ותפילה וכן השקיע בפיתוח מנהרות הכותל ובפתיחת שערי הכותל, שריד בית מקדשנו, לעם ישראל ולכלל המבקרים.

הרב נהג לקום לתיקון חצות, עסק בתורת הנגלה והנסתר, ולימים התמנה לראש ישיבת המקובלים "בית אל" והקים אותה מחדש בעיר העתיקה.

דמות המופת של הרב גץ מאפשרת למידה והתבוננות הן בתחנות חייו ובתפקידים שמילא והן באורחות חייו היומיומיים הפשוטים, שהיוו גם הם מופת לתביעה אישית גבוהה ולרצון להתקדם יום יום בעבודת ה' ובעבודת המידות למען כלל ישראל.

דרך הלימוד על דמותו של הרב גץ נחזק את הזהות הציונית-דתית שלנו ושל תלמידיו. נשתדל ללמוד מגודל אישיותו וממידותיו הטובות, וכדברי חזון החמ"ד, נשאף "להתקרב ולקרב אל אבינו שבשמים - מתוך אמונה עמוקה והשקפת עולם מגובשת ושקולה, מתוך מחויבות לחינוך כשליחות לכלל ישראל, מתוך שאיפה לשותפות ביצירת חברת מופת ומתוך מחויבות לתורה ולהלכה".

דמותו המרשימה של הרב גץ הנה מופת לשאיפה זו. להלן נאפיין בקצרה את דמותו של הרב גץ לאור ערכי חזון החמ"ד:

בין אדם לעצמו: חינוך למידות טובות ושאיפה לצמיחה מתמדת ולמצוינות בכל תחומי החיים.

הרב ג' נשא בכיסו את פנקס המידות, ובו תבע מעצמו את השאיפה לצמיחה מתמדת הן בתחום שבין אדם למקום והן בתחום שבין אדם לחברו. בפנקסו כתב: "להיות בכל עת בבחינת שיוויוני ה' לנגדי תמיד", והמשיך: "לא להגיד מילה רעה על שום אדם [...] להיות בשמחה תמידית פנימית וחיצונית [...] לכבד את רעייתי במאוד מאוד" וכן הלאה. ברשימה זו, הכוללת 14 החלטות שהרב שאף ליישם, אנו רואים מחויבות עמוקה למידות טובות, הן במובן היומיומי הפשוט, והן כמגדלור לאורחות חיים של תורה, קדושה ומצוינות ערכית בכל תחומי החיים. עבודת המידות בחייו של הרב היא "כסולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה": דאגה לעניינים הארציים והיומיומיים ביותר, ובה בעת שאיפה לחיים נשגבים של קדושה וקרבת ה'.

בין אדם לזולתו: חינוך להכרת מעלת האדם, הנברא בצלם אלוקים, ולדבקות בכלל הגדול של "ואהבת לרעך כמוך" ובמצוות הנובעות ממנו.

בכל תחנות חייו בלט הרב כאדם הרואה את זולתו, רגיש לצרכיו ונותן להם מענה כמיטב יכולתו. לעיתים הצדקה הייתה בממון, לפעמים במאכל ובמשקה, לפעמים בתמיכה אישית, ביישוב סכסוכים בין בני זוג ובגישור בין בעלי ריב. הרב היה אומר: "אני, שחוויתי על בשרי את תחושת המחסור, רגיש אני לגבי כל אדם הסובל עוני, ובוודאי לגבי תלמידי חכמים הסובלים מדרחוקות". לצד היותו בעל חסד גדול, אנשים רבים ציינו את מאור פניו ואת השמחה הגדולה שהוא הקריין. מאור פניו נתן חיזוק לכל מי שהיה בא עמו במגע, ולעיתים עצם ההתייחסות והרגישות הם שנתנו לבאים עמו במגע את החיזוק שהיו זקוקים לו.

גם בתפקידו כרב הכותל ראה הרב את עיקר תפקידו במפגש עם המגיעים לכותל, וחש אחריות לתת להם מענה ומשען: "עם כל הענווה והכרת שפלות ערכי, אני משתדל להיות לפה לכותל המערבי. אדם המגיע לכותל ועמו מטען הצרות שבא לפרקן ליד האבנים האלה, לפעמים מתנחם בכך שכל הכאב שהיה עצור בקרבו - שוחרר. אבל לפעמים זקוק הוא למילות עידוד. זה תפקידי הפנימי והמרכזי: שכל הבא לכותל עם מטען כאבו, יצא ויישא את קשייו ביתר קלות" (הרב ג' בראיון על תפקידו, רב הכותל עמ' 138).

בין אדם לאלוקיו: חינוך לאמונה בקב"ה, לאהבת ה', ליראת שמים ולחיי תורה ומצוות.

התורה, לימודה והעיסוק בה היו מוקד חייו של הרב ג'. מגיל צעיר נודע הרב ג' כילד מוכשר ומתמיד במקצועות התורה למיניהם, ועל כן הוסמך לרבנות בתוניס כבר בגיל 18. מלבד

העיסוק בתורה שבכתב ובתורה שבעל פה, התעמק הרב ג' בתורת הנסתר, בחסידות ובקבלה. הרב היה משקיע בלימוד התורה את כל עיתותיו, והצליח לשלב לצד עיסוקיו הציבוריים כרב הכותל והמקומות הקדושים שעות רבות של לימוד תורה מדי יום. אורחות חייו של הרב ג' כללו השקמה לתיקון חצות ועיסוק בלימוד תורה ובתפילה מדי לילה עד לאחר תפילת שחרית. הרב ג' הקים מחדש את ישיבת המקובלים "בית אל" בעיר העתיקה, ובה חנך דור חדש של לומדי תורת הנסתר בעקבות הרש"ש וקבלת האר"י. לאורך כל חייו ובכל תפקידיו פעל הרב כדברי המשנה: "הלל אומר: הוי מתלמידיו של אהרן, אוהב שלום ורודף שלום, אוהב את הבריות ומקרבן לתורה" (אבות א, יב).

בין אדם לעצמו: חינוך לאהבת כלל ישראל, מתוך אחריות אישית ומעורבות חברתית.

הרב גילה אחריות גדולה כלפי העם היהודי, ואף גישתו ביחס לעליית היהודים ארצה נבעה מתוך תפיסה דתית-ציונית עמוקה ושורשית. הרב ג' היה אומר: "יש שתי גישות לגבי דור הגאולה: האחת - האומרת שצריך להמתין עד ביאת המשיח והוא יעלה את כל עם ישראל לארץ ישראל. והשנייה - בה אני מאמין - דוגלת בעשייה. קירוב הגאולה במעשה ידינו. אנו בעצמנו נעלה ארצה, ונקלוט יהודים מכל קצוות תבל, ניישב ונבנה את הארץ. ואכן, הננו זוכים לראות שהארץ שמחה בדרכינו, מקבלת באהבה את בניה השבים אליה ונותנת פריה" (רב הכותל, עמ' 48). הרב האמין שמדינת ישראל תיבנה מתוך העשייה האישית, המעורבות החברתית, הנתינה והחסד. הרב חש אחריות אישית ביחס לכל יהודי באשר הוא, תמך, עזר וליווה כל מי שהיה זקוק לו, מכל שדרות העם ומכל סוגי האוכלוסייה. אף לבושו הייחודי אפיין את תחושת השייכות העמוקה לכלל ישראל: בהיותו בכרם בן זמרה היה רגיל ללבוש גלבייה לבנה ותרבוש לבן, כמנהג המקובלים הספרדים. בהגיעו לירושלים רצה להתחבר לכל העדות והמנהגים, ועל כן ביקש שייכנס לו קפוטה חגיגית לבנה ושטריימל חסידי בצבע לבן. כך שילב בלבושו את מנהג המקובלים עם לבוש החסידים.

בין אדם לארצו ולמדינתו: חינוך לאהבת הארץ, להכרה בערכה הרוחני, הלאומי וההיסטורי של מדינת ישראל, לאחריות לעתיד המדינה ולנוכחות לפעול למענה.

על אף שהיה תלמיד חכם מופלג, שנודע בגדלותו כבר בגיל צעיר בהיותו בחוץ לארץ, לא ראה את עצמו פטור משירות צבאי פעיל ואף פיקד על גדוד מרגמות בצה"ל. גם בערוב ימיו, כשהיה ראש ישיבת המקובלים בעיר העתיקה, אחד מתנאי הקבלה ליישיבה שהעמיד הרב היה גיוס לצה"ל.

ימים ספורים לפני פרוץ מלחמת ששת הימים תושבים רבים קיבלו צו גיוס, ובהם הרב עצמו, בנו אבנר שהיה מאורס וחתנו ציון. הרב, בנו וחתנו למדו בצוותא בהלכות מלכים לרמב"ם על חובת היציאה למלחמה, ובעקבות הלימוד אמר הרב לבנו: **"בני, אפילו חתן מתחת לחופתו יוצא למלחמת מצווה"**. ואכן למחרת נפרדו בציפייה לישועות ולנחמות ופנו לדרכם ולקיום חובתם. הרב שימש במלחמה מפקד אזור: רץ ממושב למושב, בדק שהתושבים נמצאים במקום מוגן, פיקד על החיילים באזור, עבד ללא לאות ובמשך ימים רבים אף ללא שינה. אט אט החלו לזרום ידיעות על הישגי המלחמה: שחרור סיני, שחרור עזה, שחרור שכם, שחרור הגולן. והנה ביום השלישי הגיעה הידיעה על שחרור ירושלים.

השמחה הרקיעה שחקים, חלום הדורות התגשם. תוך כדי פעילות וריצה הספיק הרב עוד לכתוב שיר תהילה לבורא עולם. אולם כשתושבי כרם בן זמרה התאספו להרים כוסית לחיים ולהודות לבורא עולם, אמר הרב: **"כל עוד איני בטוח שכל ילדי המושב שבו בשלום הביתה - איני שותה"**. חלפו כמה ימים, והרב שמע על נפילת בנו אבנר הי"ד בקרבות על שחרור ירושלים. בשמוע הרב את הבשורה המרה, קרע קריעה ואמר בדמע: **"צריך לברך על הרעה כשם שמברכים על הטובה"**. בחדרי חדרים בכה הרב מרה, אך כלפי חוץ שמר על איפוק וחזיק את בני המשפחה ואת המנחמים, בציינו מה גדולה היא מצוות קידוש ה'. הרב גץ הרגיש בכל רמ"ח איבריו את הזכות בהקמת מדינת ישראל, ולכן חגג את יום העצמאות ואת יום ירושלים ברוב פאר והדר.

בשנה זו, שבה נציין שבעים שנה להקמת מדינת ישראל לאור חזון הנביאים, נזכה לפגוש את דמותו הגדולה, המקרינה והמיוחדת של **הרב מאיר יהודה גץ זצ"ל**. נכיר את תולדות חייו, ניפגש עם הנהגותיו האישיות, נתבשם מתורתו ונשאף בע"ה לאמץ מדרכיו לחיינו.

שנזכה להעמיק בזהותנו הציונית-דתית, להתחנך ולהתמלא בהשראה לאור דמותו המופתית של הרב.

נתפלל לזכות להצלחה בעבודת הקודש,

מוקירכם מאוד,

אברהם

הרב גץ - הדגל ההולך לפני המחנה

אבינו, סבנו היקר **הרב מאיר יהודה גץ זצ"ל**, רב הכותל והמקומות הקדושים, ראש ישיבת המקובלים "בית אל", נבחר לדמות החמ"ד לשנת תשע"ח. עבור משפחתנו זו זכות גדולה, למען ידעו גם הדורות הבאים - ולא רק בני המשפחה, הילדים, הנכדים והנינים - מי היה הרב גץ.

בעינינו, הרב גץ הנו איש מופת, דמות רוחנית, מודל להזדהות לכל ילד וילדה בישראל, המדגים כיצד אפשר לחיות בפועל את השילובים המורכבים "תורה ועבודה", "ספרא וסייפא"; כיצד אפשר לקדש את החול ולשלב רוח וחומר; כיצד אפשר להתמלא בידע עולם - השכלה כללית, רוחב אופקים וחיי יצירה ומעשה, ולהיות גם בן תורה במלוא מובן המילה - בלימודיו, במעשיו ובהנהגותיו ובשאיפה המתמדת לעלות במעלות התורה. לא לחינם בחרה העיר ירושלים להנציח את שמו במעלות העולות מהכותל אל השוק, "מעלות הרב מאיר יהודה גץ".

אבינו וסבנו היה "כלי קודש" בהנהגותיו ובמידותיו. היה חסיד מקובל ירא שמיים, וידיעת ה' הייתה נוכחת אצלו במלוא עוזו. יום ושעה שעה היו בבחינת "שויתי ה' לנגדי תמיד". יחד עם זאת, אבינו וסבנו היקר שימש רב הכותל, וראינו כיצד עסק גם בדברים הפעוטים ביותר אשר נדרשו לשמירת צביונו של הכותל ולניהולו. הוא לא היה רק רב הכותל, הוא היה שגריר הכותל ודובר הכותל, ולא נתן שיוציאו חלילה את דיבת הארץ או את דיבת ירושלים רעה.

"פנקס המידות", שנמצא בכיס מעילו לאחר פטירתו, מעיד כאלף עדים כיצד חשב אבינו וסבנו יום יום ושעה שעה במה עליו עוד להתקדם, במה עליו לחזק את עצמו בינו לבין עצמו, בינו לבין קונו, בינו לבין החברה שבה חי. הנקודות שרשם לעצמו לתיקון עוסקות במעגלי חייו השונים. לדוגמה, בינו לבין הקב"ה כתב: "להיות בבחינת שיל"ת ["שויתי ה' לנגדי תמיד"]"; על מעגל המשפחה כתב: "לכבד את רעייתי במאור מאור", "לא להקפיד על הילדים ולבא לעזרתם תמיד - גשמית ורוחנית"; על שאיפתו לקדושה כתב: "להיות עם טלית ותפילין כמה שאפשר"; ואף התייחס לשמירה על הבריאות וכתב: "נשימות עמוקות - התעמלות בכל יום".

אין זה ברור מאליו שאדם שנמצא עשרים וארבע שעות בקדושה ובטהרה, אדם שעסוק בצורכי ציבור, רב הכותל, אבא, סבא ובעל, מקדיש מזמנו היקר להתבוננות עצמית יום יומית

ולבחינת עמידתו בינו לבין קונו ובינו לבין זולתו, וזו גדלותו.

לנגד עיניו של אבינו וסבנו עמדה תמיד אמירת חז"ל הידועה בפרקי אבות (ג, א): "דע מאין באת [...] ולפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון", והיא הייתה נר לרגליו.

אנו מאמינים שעל כמותו נאמר: "אם דומה הרב למלאך ה' צבאות, תורה יבקשו מפיהו" (משנה תורה, ספר המדע, הלכות תלמוד תורה פרק ד).

אשרינו שזכינו שתינוקות של בית רבן, ילדי ישראל התמימים והטהורים, יתחנכו לאור הליכותיו והנהגותיו ולאור גיצי התורה המאירה שבה דבק כל ימיו.

משפחת גץ לדורותיה

מפת התמצאות בחוברת

מנהלים, מחנכים, מורים ורכזים יקרים,

תוכנית הדמות השנתית מטרתה טיפוח זהות ציונית-דתית בקרב תלמידינו מתוך עיסוק בדמות מופת, המייצגת באורחות חייה ובערכיה את עולם הערכים הציוני-דתי כפי שהוא מתבטא בחזון החמ"ד.

השאיפה היא ליישם את תוכני הדמות השנתית ב"אבני הדרך" השונות של בית החינוך, וכך להפגיש את התלמידים בכלל הגילים עם הדמות, בכל מרחבי העשייה החינוכית בבית החינוך. כדי ליישם את התוכנית באופן מיטבי אנו ממליצים לצוותי בחכמ"ה לערוך מיפוי של צורכי בית החינוך ולהתאים להם את התכנים הנוגעים לדמות השנתית.

בברכת הצלחה ביישום התוכנית ובטיפוח זהות ציונית-דתית בקרב התלמידים,

צוות הכותבים

שער ב
פרק ה התפתחות אישית ומעורבות חברתית לאור דמותו. פועלו וערכיו של הרב גץ

שער ה | פרק א להמתיק עלינו את חבלי הקליטה - עלייה וקליטה לאור דמותו של הרב גץ

פרק ב היכרות עם הרב גץ לתלמידי החינוך המיוחד

פרק ג הרבי מלובביץ' והרב גץ לבתי הספר של חב"ד

שער ב | פרק ג
"הפתק שבכיס" - מה באמת חשוב לנו? לערבי במ"ה (הורים)

שער ה | פרק א להמתיק עלינו את חבלי הקליטה - עלייה וקליטה לאור דמותו של הרב גץ

שער ד
יחידות בתחומי הדעת
תנ"ך, תושב"ע, מחשבת ישראל, חינוך לחיים במשפחה, חינוך לשוני, ספרות היסטורית, חינוך מוזיקלי, קולנוע, אנגלית

שער ב
פרק א שליטה עצמית לאור דמותו של הרב גץ

פרק ה התפתחות אישית ומעורבות חברתית לאור דמותו, פועלו וערכיו של הרב גץ

שער א
שער ב | פרק א
חזון החמד לאור דמותו של הרב גץ

שער ב | פרק ג
"הפתק שבכיס" - מה באמת חשוב לנו? לערבי במ"ה (הורים)

שער ב
פרק א מעגל השנה עם הרב גץ

פרק ב מרכז למידה סביב דמותו של הרב גץ

פרק ג דמויות מספרות: על חייו ופועלו של הרב גץ

פרק ד פעילות לימי התשועה לאור דמותו והנהגותיו של הרב גץ

"יברכך ה' מציון וראה בטוב ירושלים" (תהילים קכה, ה)

אהבת ה' [...] מידות טובות ודרך ארץ (מתוך חזון החמ"ד)

ילדות ובגרות בתוניסיה

הרב **מאיר יהודה גָץ זצ"ל** נולד בט"ו באב ה'תרפ"ד (15 באוגוסט 1924) במנזל-בו זלפה, עיירה קטנה בצפון תוניסיה, להוריו הרב צמח ושמחה-מסעודה גז. משפחתו מיוחסת לרבי חיים בן עטר הידוע בכינויו "האור החיים" הקדוש, על שם הפירוש שכתב לתורה. לאחר לידתו עברה משפחתו לעיר הבירה תוניס, ושם התגורר עד לנישואיו. משפחת גז נודעה בהכנסת האורחים שלה, והאב הצטיין באהבת צדקה וחסד. כך ספג הילד מאיר יהודה ערכים יסודיים של אהבת הזולת, גמילות חסדים והכנסת אורחים.

בתחילה הייתה משפחת גז מבוססת כלכלית. לאב היה בית חרושת לשמן זית והוא התפרנס בכבוד. אולם עם עליית הנאצים ופעולות ממשלת וישי הולאם רכוש יהודי רב, ובכללו בית החרושת של המשפחה. עקב כך ירדה המשפחה מנכסיה.

כילד, נהג מאיר יהודה כשאר הילדים: השתובב, שיחק בנבחרת הילדים בכדורגל, טיפס על עמודי חשמל והיה פעיל ותוסס בין חבריו. יחד עם זאת, עוד מילדותו התבלט מאיר יהודה בכישורים מרובים, בהבנה עמוקה, בלב טוב ומבין וברצון להיטיב עם הזולת. הוא התאפיין במעשי חסד, ארגן מבצעי התנדבות לסיוע למשפחות ברוכות ילדים ולמשפחות חסרות אמצעים והקים מועדון לילדים מוגבלים. כמו כן התגלה בפיקחותו ובקנאותו לעמו וליהדותו בידעו להשיב מלחמה שערה ללא פחד ומורא.

מקטנות ניכרה יכולת הלימוד שלו, ומשנוכחה אמו לדעת שהוא נועד לגדולות - שלחה אותו ללמוד אצל גדולי רבני תוניס כדי שיִחַסּה בְּצֶלֶם. כילד למד בתלמוד תורה "אור התורה" ודרש ללמוד את השפה הצרפתית, ומלבד זאת קלט גם את השפות ערבית, לטינית ואף אידיש, בזכות קשר עם רב הקהילה האשכנזית באזור מגוריו. בהמשך למד גם את השפות: לדינו, גרמנית, אספרנטו, רומנית, איטלקית וטורקית.

אביו נפטר כשהיה מאיר יהודה נער מתבגר. אמו נהגה לקום מדי לילה ולומר "תיקון חצות". אהבת הארץ הייתה טבועה בה והיא זכתה לעלות ארצה בתש"ט (1949), עם ראשוני העולים מתוניסיה. בארץ עסקה ברקיחת תרופות למחלות שונות.

שיפוח זהות אישית ציונית-דתית חברתית-אזרחית (מתוך חזון החמ"ד)

הרב גָץ רב בתוניסיה

בגיל 18 הוסמך לרבנות בתוניס ובגיל 19 התחתן. כשהיה בן 22 נתמנה לרב של קהילה קטנה בתוניס. עד שהגיע הרב לקהילה לא היה בה תלמוד תורה, וכשרצה להתחיל ללמד את הילדים, אמרו לו שאינם רוצים ללמוד. הרב לא התייאש ושאלם: "אז מה אתם רוצים לעשות?" ענו לו: "לשחק כדורגל". "בסדר גמור", השיב הרב, "חכו לי מעט". הרב רץ לביתו ושב לאחר כמה דקות כשהוא לבוש בגדי ספורט ואמר: "בואו נשחק יחדיו". הילדים התלהבו מהרב הצעיר, ולאחר המשחק הם כבר רצו ללמוד איתו תורה.

בקהילה זו שימש הרב גָץ גם חזן, שוחט, מוהל ועורך נישואין. כדי לקבל הכרה מטעם השלטונות לערוך נישואין וגיטין למד משפטים בהתכתבות והוסמך לעורך דין ונוטריון.

בהמשך שימש רב אזורי בצפון-מערב תוניסיה. הרב גָץ היה פעיל בתנועה הציונית. בכל שיחה ושיעור כמעט היה מדבר בשבח ארץ ישראל ובחשיבות העלייה לארץ, ואכן עלה בידו לשכנע רבים לעלות לארץ. כמו כן, דאג שבני הקהילה ילמדו להשתמש בנשק ולהגן על עצמם ועל בני ביתם בעת פרעות מצד הערבים במקום. בשנת ה'תש"ט (1949) עלה עם אשתו וארבעת ילדיהם לישראל.

אהבת כלל ישראל, מתוך אחריות אישית ומעורבות חברתית

(מתוך חזון החמ"ד)

הנהגת הקהילה בכרם בן זמרה: רב, מנהל ומפקד צבאי

לאחר תקופה של מגורים במעברה, ביקשו אנשי תנועת הפועל המזרחי מהרב גץ לעלות להתיישבות בגליל העליון, בכפר שננטש מתושביו הערבים, אשר לימים נקרא "כרם בן זמרה". הרב נענה לאתגר והיה "משרת בקודש" - רב, חזן, מוהל ושוחט. לאחר מכן היה ממייסדי בית הספר "בניהו" במושב, שהפך להיות בית הספר הממלכתי-דתי האזורי, ואף ניהל אותו.

תנאי החיים במושב היו קשים מאוד. רבים מהעולים לא הורגלו במלאכת החקלאות, והרב היה מחזקם ומעודדם על שזכו במצווה העצומה של יישוב הארץ. כשראה שהמתיישבים באזור מזניחים את חצרותיהם, ביקש מהמורה לחקלאות בבית ספרו להכין שתילים לילדים

ולהדריכם כיצד לטפח את גנותיהם. מראה המושבים השתנה לבלי היכר. השפעתו הגיעה גם למושבים הסמוכים, עלמה ודלתון.

הרב גץ היה בורר ומכריע בכל הסכסוכים, והכול היו מקבלים את דעתו עד שלא היו צריכים שם שוטרים ושופטים. מתוך חזון של קיבוץ הגלויות, ביקש מהסוכנות שתביא למושב עולים מכל העדות. בכל ימות השנה היו מתפללים כולם יחד. בראש השנה נחלקו לשני מניינים, והרב גץ, שהיה בעל קול חזק וערב והכיר את כל הנוסחים על מנגינותיהם, ביום הראשון היה משמש חזן ותוקע במניין האשכנזים וביום השני במניין הספרדים.

הרב בפיקוחו ובחביבותו המיוחדת ידע לקרב לתורה רבים מתושבי המושב שהגיעו ארצה כיהודים שאינם מקפידים על שמירת מצוות ונקלעו למושב של "הפועל המזרחי".

מלבד תפקידים אלו, עבר הרב הכשרה צבאית ושימש קצין ביטחון אזורי.

כמשפחה עבור כל הבאים בשעריהם [...] בתים של תורה, של יראת שמים

(מתוך חזון החמ"ד)

איש משפחה ומכניס אורחים

אחד עשר ילדים היו למשפחת גץ. אף על פי כן בית הרב היה פתוח לרווחה. מעדנים תוניסיאיים ערבים לחיך גדשו את השולחן, וכל הנכנס רעב לבית הרב יצא שבע. הרבנית בישלה לכל דכפין: לטרקטוריסטים שעבדו בשדות, לקציני צבא שאכלו על שולחנם מדי יום, לתלמידים שהגיעו לאחר הלימודים ולחברי המושב שבאו להיוועץ ברב. ידוע היה באזור הצפון שכל הזקוק לבית חם, לארוחה דשנה ולאוזן קשבת - עליו לפנות לבית הרב גץ.

פעם קנה הרב שישה כבשים ונתנם לרועה שיגדלם למענו. כששאלו הרועה לשם מה זקוק הרב לכבשים, ענה: "בני, המצב במושב קשה. האנשים חיים במחסור גדול. קניתי את הכבשים כדי שבכל חג נוכל לשחוט כבש ולבשלו ולשמח בו את כל תושבי הכפר".

עם כל המעמסה שבטיפול במשפחתם ברוכת הילדים, אימצו הרב והרבנית ילדים עזובים, חולי גוף ונפש. הבית שימש תחנת מעבר: ילדים באו לימים מספר עד אשר נמצא להם מקום קבע, או עד שנקלטו במסגרות לימודיות.

בבית המשפחה היה חדר לבנים וחדר לבנות. על פי מספר המיטות שהוצעו בלילה ידעו ילדי המשפחה אם בלילה יגיעו לביתם וכמה. סימן נוסף היה נקוט בידם: על פי מספר הכריכים שהאם הכינה בלילה ליום המחרת, ידעו אם יתווספו באישון לילה עוד ילדים למשפחתם...

חינוך לאהבת הארץ, להכרה בערכה הרוחני, הלאומי וההיסטורי של

מדינת ישראל (מתוך חזון החמ"ד)

שירותו בצבא הגנה לישראל

בד בבד עם היותו רב המושב "כרם בן זמרה", שימש הרב בתפקיד מפקד צבאי של אזור הגליל ופעל בגבול לבנון במסגרת שירותי המודיעין. אמנם הרב היה פטור משירות צבאי מסיבות רבות - היותו רב, מגוריו ביישוב ספר והיותו בעל משפחה ברוכת ילדים - אך הרב רצה בכל מאודו לשרת בצבא ישראל ועשה זאת במסירות ובאחריות רבה. שירותו הצבאי אמנם היה קצר, אך הוא זכה בו להערכה רבה מצד מפקדיו, נשלח לקורס קצינים וסיים אותו בהצלחה מרובה. לימים, בהיותו ראש ישיבת המקובלים "בית אל", תיקן כי רק תלמידים שהתגייסו לצבא יוכלו ללמוד בישיבה זו ואף הקפיד על כך. את היחס הזה לצבא השריש הרב גם בקרב בניו - כולם שירתו ביחידות קרביות, ואף נכדיו ממשיכים בדרכו ומשרתים ביחידות קרביות העילית המובחרות ביותר בצה"ל.

אחריות לעתיד המדינה ולנכונות לפעול למענה (מתוך חזון החמ"ד)

מלחמת ששת הימים

ימים אחדים לפני פרוץ מלחמת ששת הימים, הגיע בנו של הרב, יאיר, למצוות. חגיגת בר המצווה נחוגה במושב "כרם בן זמרה" ברוב שמחה. באותו יום קיבלו תושבים רבים ובהם הרב, בנו אבנר וחתנו ציון צו גיוס. בלילה ישבו הרב, בנו וחתנו ולמדו בצוותא בהלכות מלכים לרמב"ם על חובת היציאה למלחמה. הרב הורה לבנו אבנר, שהיה מאורס ואמור היה להתחתן שבועות מספר לאחר מכן: "בני, אפילו חתן מתחת לחופתו יוצא למלחמת מצווה". ואכן למחרת נפרדו בצפייה לישועות ולנחמות ופנו לדרכם ולקיום חובתם. הרב שימש במלחמה מפקד אזור: רץ ממושב למושב, בדק שהתושבים נמצאים במקום מוגן, פיקד על החיילים באזור, עבד ללא לאות ובמשך ימים רבים אף ללא שינה. אט אט החלו לזרום ידיעות על הישגי המלחמה: שחרור סיני, שחרור עזה, שחרור שכם, שחרור הגולן. והנה ביום השלישי הגיעה הידיעה על שחרור ירושלים.

השמחה הרקיעה שחקים, חלום הדורות התגשם. תוך כדי פעילות וריצה הספיק הרב עוד לכתוב שיר תהילה לבורא עולם. אולם כשתושבי כרם בן זמרה התאספו להרים כוסית לחיים ולהודות לבורא עולם, אמר הרב: "כל עוד איני בטוח שכל ילדי המושב שבו בשלום הביתה

- איני שותה". הבשורה על מות בנו הצנחן בקרב לשחרור העיר ירושלים לא איחרה לבוא, והרב גץ ואשתו הפכו להורים שכולים. אבנר נהרג כחבלן בחטיבת הצנחנים ונמנה עם החיילים הראשונים שפילסו את הדרך בין הבונקרים המבוצרים וגדרות התיל לכיוון חומות העיר העתיקה. אש תופת ניתכה עליהם מכל עבר, אולם אבנר וחבריו דבקו במשימתם: לפלס את הדרך לחבריהם הנערכים להסתערות. שעה קלה לפני הפריצה אל תוך החומות נפצע קשות. חבריו זינקו אליו, חילצוהו ומשכוהו למחסה כדי לטפל בו, אך לשווא.

בשמוע הרב את הבשורה המרה, קרע קריעה ואמר בדמע: "צריך לברך על הרעה כשם שמברכים על הטובה". בהגיעו הביתה ראו בני ביתו את בגדו קרוע, והבינו שאבנר נפל. קולות בכי וזעקות פרצו מהגרונות ומילאו את חלל הבית ואת מרחבי המושב. בחדרי חדרים בכה הרב מרה, אך כלפי חוץ שמר על איפוק וחיזק את בני המשפחה ואת המנחמים, בציינו מה גדולה היא מצוות קידוש ה'.

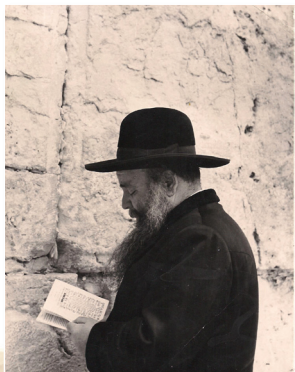
הרב דבק באמירתו: "אוי לי שכה עולל לי, אשרי שזכיתי לכך!" מלבד אובדן בנו אבנר, בחודש אב תשמ"ו שכל הרב גם את בנו יאיר, בהיותו בן 32, בתאונה שבה נהג משאית ערבי התנגש ברכבו לא רחוק מביתו שבנווה צוף.

חינוך לאמונה בקב"ה, לאהבת ה', ליראת שמים ולחיי תורה ומצוות

(מתוך חזון החמ"ד)

עלייתו לירושלים

בעקבות השכול מיאנה האם, הרבנית אסתר, להתנחם. האבל היה כבד מאוד ובכל שבוע נסעה הרבנית לקבר בנה בהר הרצל בירושלים. כדי להקל מעט על סבלה של אשתו, חשב הרב גץ לעבור לשנה לירושלים. אולם מעבר זה לא היה פשוט לביצוע, שכן הרב במו ידיו הקים את המושב "כרם בן זמרה", ובמידה רבה היה המושב תלוי בו מבחינה רוחנית, חינוכית וביטחונית. אנשי המושב חששו להיות כספינה ללא קברניט, ואף ילדיו התנגדו לעזיבת המושב והודיעו כי הם

את מנהיגי המדינות שבאו לבקר בארץ. עם כולם היה מדבר על קדושת הר הבית והכותל, והיה מזרזם להתפלל, כדברי הנביא: "כי ביתי בית תפילה יקרא לכל העמים" (ישעיהו נ, ז). נוסף על כך היה מדבר עמהם על יחסם לישראל.

קשה לתאר את כל החסדים והטובות שעשה הרב גץ בהיותו רב הכותל. פעמים רבות הגיעו לכותל מסכנים ושבורי לב, בעיניו הפיקחות היה רואה את סבלם, מעודדם ומדריכם ומסייע כמידת יכולתו. פעמים רבות הכניסם לביתו, והרבנית הייתה מכינה להם מעדנים תוניסיאיים.

הסיפורים על מעשי החסד רבים מספור, ונספר כאן סיפור מייצג אחד לדוגמה: פעם נכנס אל הרב תייר מצרפת, לבוש במכנסיים קצרים ועל ראשו כיפת קרטון, והוא בוכה. בצרפתית אמר לרב: "גנבו לי בכותל

שלוש מאות דולר ואין לי כסף לחזור לצרפת". הרגיעו הרב ואמר: "יהודי יקר, לא ייתכן שבכותל יגנבו לך, אולי איבדת את הכסף במקום אחר". תוך כדי דיבור הוציא ממגירת החסד שלו סכום של 300 דולר, הושיט לתייר והוסיף: "קח וה' יעזור לך, צאתך לשלום, ואל תשכח את הכותל". לאחר מכן הסביר לתלמידיו כי לא רצה שאותו תייר יצא בהרגשה רעה מהכותל, ויתרחק מתוך כך מהיהדות ומארץ ישראל. לימים אותו תייר התחתן ועלה עם משפחתו לארץ, התחזק באמונה ואף החזיר לרב את הכסף.

אדריכלים רבים הציעו תוכניות כיצד להפוך את רחבת הכותל למקום מרשים יותר, שיבליט את מעמדו כמרכז רוחני. אך הרב התנגד לתוכניותיהם, ונימק זאת בכתב: "עם כל הכבוד שאנו רוחשים לכותל המערבי, הריהו רק החומה החיצונית של הר הבית, ולמה נתעלם משטח בית מקדשנו שהוא גולת הכותרת של מאויינו?".

הרב ליווה באופן צמוד את חפירות מנהרות הכותל ושאף להגיע קרוב ככל שאפשר לקודש הקודשים.

הרב הקפיד על ניקיון הכותל, וכשהיה רואה לכלוך היה מתכופף להרימו.

חשוב היה לו מאוד שכל אדם שיבוא לכותל המערבי ירגיש התעלות וקרבת אלוקים.

נשארים בו ויהי מה. לאחר תקופה של התמדה בנסיעות מתישות לירושלים החליט הרב גץ על מעבר לירושלים לתקופה של שנה עם ילדיו הקטנים, והותיר מאחוריו בית גדול ומפואר, פעילות ציבורית ענפה ואת ילדיו הגדולים.

בירושלים חיה המשפחה בתנאים קשים, אך המעבר לירושלים היה עבור הרב גץ הגשמת חלום ומימוש רצון עז להיות בקרבת המקדש, להתעלות בקודש ולהתמסר ללימוד קבלה, שבו החל עוד בתוניס.

מדי לילה טבל הרב גץ במקווה והלך לכותל המערבי. שם, בחדרון קטנטן מול הכותל, ערך "תיקון חצות", התפלל והתמסר ללימוד קבלה.

באי הכותל החלו להכירו וראו בו סמכות רוחנית מיוחדת. הוא היה כתובת הן לבקשות אישיות והן לעניינים הנוגעים לכותל, כגון סידור המניינים ודאגה לאביזרי קדושה. הרב, שמורגל היה בעזרה לזולת, סייע ככל יכולתו לפונים אליו.

יום אחד, בהגיעו לכותל הופיע מולו יהודי קשיש, חוט של חן וחסד משוך על פניו. הלה נגש לרב, לחץ את ידו בין שתי כפות ידיו החמות ושח לו בביטחון מוחלט: "אתה תהיה 'רב הכותל'!" אותו יהודי היה הצדיק הירושלמי הרב אריה לויין.

חינוך להכרת מעלת האדם... ולדבקות בכלל הגדול של "ואהבת לרעך כמוך"

(מתוך חזון החמ"ד)

רב הכותל

נבואתו של הרב אריה לויין התגשמה, ובשנת ה'תשכ"ח (1968) מונה הרב גץ למתאם ברחבת הכותל. מאוחר יותר, בשנת תשנ"ב, בהיותו כבן 45, מונה על ידי הרבנות הראשית ומשרד הדתות ל"רב הכותל ויתר המקומות הקדושים מסביב להר הבית". בהמשך מונה לרבם של כל המקומות הקדושים בארץ ישראל. הרב ניהל יומן מסודר ובו מתוארים לפרטי פרטים כל האירועים שהתרחשו בכותל - אירוח אישים חשובים, חשיפת המנהרות ותיאור הנעשה בכותל בכל יום ויום. היומן הוא מסמך חשוב לתיעוד ולעדויות חיה של דברי ימי הכותל.

כשהתחיל לשמש בתפקיד רב הכותל נודע לפקיד משרד החוץ כי הרב גץ דובר שפות רבות, ומטעם משרד החוץ היו פונים אליו כדי שיקבל בכותל המערבי

בכ"ג באלול ה'תשנ"ה (18 בספטמבר 1995) נסתלק הרב מאיר יהודה גץ זצ"ל לגנזי מרומים בהיותו בן 71, ונטמן בהר הזיתים.

המדרגות העולות מרחבת הכותל לכיוון בתי העיר העתיקה ושער יפו נקראו על שמו: "מעלות הרב מאיר יהודה גץ", וכך גם בית הכנסת על שם הרב גץ השוכן במנהרות הכותל, אשר הוקם ביוזמתו.

תלמידיו הנאמנים ממשיכים את דרכו במנהגי החסידות על פי הקבלה, ובלימוד הקבלה בעמקות ובדקדוק על פי משנתם של האר"י והרש"ש. בראש הישיבה אחריו עומד תלמידו הרב ישראל אביחי.

מלמדים באהבה ומחזקים את רוח האדם (מתוך חזון החמ"ד)

צוואת הרב גץ

בהיותו בן 40 כתב הרב גץ צוואה, עקב מחלה שחשש שלא יחלים ממנה. בצוואתו ציווה את ילדיו שלא יינשאו למי שהוריו לא הקפידו על הלכות טהרת המשפחה, או עם מי שהוריו אהבו מחלוקת. לדעתו, צריך ללמוד תורה ככל האפשר, אך יש לדעת מקצוע ולעבוד בו, כדי לא ליהנות מידיעת התורה. לבניו ולתלמידיו הדגיש את נושא השלום כחשוב מכול: "אל תשימו לב למקטרגים [...] הרבו שלום על כל צעד ושעל" אמר, וכן "תהא ידכם תמיד פתוחה למתן צדקה".

משפחתו ממשיכה את מורשתו, וביתו ברובע - בית הרב גץ - משמש כיום מוקד הארחה לקבוצות ומטיילים אשר חפצים בהכרת דמותו של הרב. צאצאיו הרבים ממשיכים בדרך התורה והמצוות, בצדקה וחסד, ועוסקים ביישובו של עולם.

מעובד על פי:

שמחה רז, **רב הכותל**, הוצאת קול מבשר, ירושלים תשס"ג

הרב אליעזר מלמד, **לוחם על משמרת הקודש - הרב גץ**, אתר ישיבה, סיוון, תשס"ג

מאיר יהודה גץ, ויקיפדיה, מרץ, 2017

שאיפה לצמיחה מתמדת ולמצוינות בכל תחומי החיים (מתוך חזון החמ"ד)

מקובל וראש ישיבת המקובלים "בית אל"

הרב גץ למד קבלה עם הרב מרדכי שרעבי ועם הרב מרדכי עטיה. בהמשך למד אצל הרב המקובל עובדיה הדאיה עד שנעשה לאחד מגדולי הבקיאים והמעמיקים בחכמת הקבלה. בכ"ד בשבט תשל"ד, יום הזיכרון לרב המקובל עובדיה הדאיה, חודשו הלימודים בישיבת המקובלים "בית אל" שבעיר העתיקה - זאת לאחר שהרב גץ שיקם את המבנה והקים את הישיבה מחדש. הרב עמד בראש הישיבה

ובמשך השנים הצליח לקבץ אליה תלמידים מתמידים שהלכו ונתגדלו בתורת הנסתר.

הרב גץ נהג בפרישות כדרך המקובלים: מדי לילה היה קם לקראת חצות, בשרב ובשלג היה טובל, נכנס למנהרות הכותל אל מול מקום בית קודש הקודשים, מתעטף בשק ואומר בבכיה

את סדר תיקון חצות. לאחר מכן עסק בקבלה עד תפילת ותיקין. גם התקפי הלב שעבר לא מנעוהו מלהמשיך במנהגו. היה מקפיד להתפלל על פי כוונות הרש"ש (הרב שלום מזרחי שרעבי). לאחר התפילה המשיך ללמוד לאורך כל היום עד לתפילת ערבית, אלא אם כן היה נצרך למשהו אחר. רק בשעות המעטות שבין ערבית לחצות הלילה היה ישן.

אף שהיה ידוע כמקובל גדול, סירב הרב גץ לעסוק בקבלה מעשית, במיוחד לאור אזהרת האר"י על כך. הוא פסק על פי המסורת הספרדית, למשל שיש לברך על נרות שבת לפני הדלקתם, וכך פסק גם מורו הרב שרעבי.

לבושו של הרב גץ היה ייחודי עקב רצונו לשלב בין לבושי המקובלים הספרדים - גלבייה ותרבוש לבן - שאותם לבש בהיותו בכרם בן זמרה, ובין הלבוש החסידי הירושלמי - קפוטה ושטריימל. לכן לבש קפוטה ושטריימל בצבע לבן.

חמישה ימים לפני מותו הושלמה בניית הישיבה במקומה המקורי, והרב השתתף בחנוכת הישיבה.

צדיק נסתר בלבוש צדיק נגלה¹

הרב אורי שרקי | ר"מ במכון מאיר, רב קהילת "בית יהודה" בירושלים ויו"ר "ברית עולם" - המרכז העולמי לבני נח.

על פי תורתם של האר"י והרש"ש, חוללה בקרבם יכולת של פתיחות ללא מעצור לכל תוכן רוחני ותרבותי. מתוך ביטחון עצמי עז, הנובע מקדושתו האישית, המחוברת לאהבת ישראל ואהבת כל יצור ללא גבול, יכול היה להיפגש עם כל העולם המחקרי, הפילוסופי והדתי, היא מקורו אשר יהא. זכיתי להיות נוכח בפגישה בינו לבין אחד מחכמי המזרח, שעסקה בעיונים נשגבים, כשמצד אחד מצייר אותו חכם מושגים בסינית, והרב גץ מצביע על המקבילות לדבריו בספרות הסוד.

דבר מופלא הוא שעם היותו ראש ישיבת המקובלים "בית אל" הנודעת לתהילה, ובעצמו מהמעמיקים בתורת האר"י, לא בלט הדבר כלל בתדמיתו הציבורית. הוא נודע בקהל יותר בתור רב הכותל, דמות ססגונית החובשת כובע פרווה לבן. אפשר לומר שהוא העמיד פני "צדיק נגלה", רב פעלים ומאיר פנים, על מנת לחפות על עובדת היותו "צדיק נסתר".

על אף שהיה תלמיד חכם מופלג, שנודע בגדלותו כבר בגיל צעיר עוד בחוץ לארץ, לא ראה את עצמו פטור משירות צבאי פעיל ואף פיקד על גדוד מרגמות בצה"ל.

כשנשמה מדברת

מכיוון שעסק רבות בתורת הסוד, החליט שעליו "לוותר על הנגלה", ולכן היה חוזר "רק" על שש מסכתות בשנה ועל ארבעת חלקי ה"שולחן ערוך".

בתשובות הגאונים מובאים עשרה מנהגי חסידות שבהם הצטיין האמורא הגדול "רב". העשירי שבהם הוא שהיה קולו ערב. הדבר מפתיע, משום שאנו רגילים לייחס את איכות הקול של האדם לנתונים שאינם בשליטתו. אלא שלא כך האמת. אישיות עמוקה עשויה לבטא את עצמיותה בקולה. ידוע שהרב "הנזיר", רבי דוד הכהן, החליט להתקשר לראי"ה קוק כששמע את קולו בסדר הקרבנות של תפילת שחרית (מבוא לאורות הקודש). כך גם יכלו הסובבים להיווכח שבשעה שהיה הרב גץ קורא בתורה, נשמתו היא שהייתה מדברת מתוך גרונו. קולו הערב לא רק שידר חוש אסתטי עמוק, ולא רק דייקנות פדגוגית המאחיבה את התורה על שומעיה, כי אם עדות למפגש עם המרומים של הדיבור כנתינתו מסיני.

הוא ידע לעמוד על אופייה של תקופתנו המופלאה. היה רגיל להסביר שנשמות מיוחדות מופיעות בעולם דווקא מאז מלחמת ששת הימים, כאמור בתלמוד ובזוהר ש"נשבע הקב"ה

למרות ששימש ראש ישיבת מקובלים, היה הרב מאיר יהודה גץ מלא שמחת חיים ופתוח לכל תוכן רוחני ותרבותי. שמחת החיים הטבעית אפיינה את הרב גץ. כשאנו עומדים לפגוש מקובל, נדמה לנו שנצפה בפנים רציניות, שיש בהן מאימת המסתורין. הרב גץ היה ההפך הגמור מזה. סיסמת חייו, שאותה יישם בכל מלוא אישיותו, הייתה: "תוגתו בלבן, צהלתו על פניו". מי שהחיים הטילו עליו אסונות אישיים כבדים - אובדן שני בניו ומחלת לב שהכריעתו - לא שידר כלל טרגיות.

עמדתו זו נבעה מהכרת ערך החיים ומההבנה עמוקה כי הללו חשובים ומהותיים יותר מכל כוח של מוות. לא היה בכך משום נאיביות או התעלמות מעומקו של הסבל. כששמע מי שאמר שהרע איננו רע באמת כי אם רק נראה לנו כך, ענה: "אתה יכול לומר את זה למי ששכל שני בניו וחולה במחלה אנושה?". בכך התאים לעמדתו של רבי יוחנן, שכאשר נשאל "חביבים עליך ייסוריך?", כלומר גודל השכר הצפוי לך משום כך, ענה: "לא הן, ולא שכרם!". לא האידיאולוגיה המופשטת היא זו שהדריכה את חייו, כי אם חכמת חיים עוצמתית.

גיבור בארץ

מידתו היסודית, זו שהיוותה את עמוד השדרה של אישיותו, הייתה הגבורה. איש חכם מבני אומות העולם, המבין במהות הנפש, התבונן בו ואמר: "יש לו עורף של גיבור". ואכן, גיבור היה כבר מצעירותו, כשהכריע במבטו הגאה את גאותו של החייל הגרמני בתוניס, שבאיומי אקדח טעון רצה להכריח אותו להשפיל את עצמו. גיבור היה בדרישתו הבלתי נלאית לאמת לאמיתה. לא נשא פני איש כשמדובר היה בבירור האמת. פירוש הדבר הוא שכאשר התקשה בסוגיה כלשהי, ובפרט בתורת הסוד, לא הסתפק בתשובות המצויות - הן באלה שאצל החיים בינותינו, והן באלה שבספרות הרבנית לדורותיה, יהיו המחברים אשר יהיו - אם היו לו קושיות על אותן תשובות. בזה נהג כתלמיד נאמן להדרכתם של חז"ל במסכת אבות: "הוי מתאבק בעפר רגליהם", לפי פירושו של רבי חיים מוולוז'ין, שהוא מלשון "מאבק" - "שאסור לתלמיד לקבל דברי רבו אם יש לו קושיות עליהם" ("רוח חיים" על אתר).

מידת הקדושה, שאותה קנה בעמל של שנים של פרישות מוצנעת, בריבוי תעניות ותיקונים

1 על פי מאמר שפורסם במוסף "שבת", מקור ראשון, כי באלול תשע"ה, 4.9.2015.

שלא ייכנס בירושלים של מעלה [מאגר הנשמות העילאיות] עד שייכנסו ישראל בירושלים של מטה [חיילי צה"ל במלחמת ששת הימים]. כשנשאל על ידי אחד המפקפקים: "היכן הן הנשמות האלה?" ליל יום ירושלים היה, והיו רבבות חובשי כיפות סרוגות מציפים את רחבת הכותל המערבי. הצביע הרב גץ אל הרחבה ואמר: "הנה הן, הנשמות האלה!"

כאישיות כללית ידע לשמור על יחסי ידידות עם בני כל החוגים, וכולם כיבדו את עמדותיו בהנהגה הציבורית ונמנעו מלהתעמת איתו.

בעידן של מאבקי כוח, הרוכבים על גבי תנועות רבות של מבקשי דרך, של הגדרות מחודשות של האמנה החברתית ושל זהות היחיד, כשהעמדות מוקצנות עד גיחוך והאמת נעדרת, הארת פניו של הרב מאיר יהודה גץ זצ"ל מהווה כמין מצפן, המורה כיצד משתלבות כאחד בהירות העקרונות וצלילות הדעת, יחד עם אנושיות אותנטית שאינה יודעת גינונים מיותרים, אוהבת הבריות באמת.

מקובל ארץ ישראל¹

הרב ישראל אביחי | ראש ישיבת המקובלים "בית אל" שברובע היהודי בירושלים.

כתבי הבעש"ט, את ספרי חסידות קומרנה, את ספרי הגר"א וספרי הרב שלמה אלישוב, מחבר "לשם שבו ואחלמה". הוא התעמק בתורת חסידות חב"ד, ובפרט בספריו של האדמו"ר הזקן, ולאחר מכן, יחד עם הרב מרגליות, למד בחברותא בצפון והתעמק בתורת האר"י.

לאחר שנים של התעמקות בתורת האר"י הגיעו השניים למשבר גדול מכיוון שהתקשו בהבנה ויישום של דברי האר"י הקדוש. אך לנגד עיני הרב עמדו דברי רבותינו הקדושים בגמרא, כי כל תלמיד חכם שאינו רואה סימן ברכה בתלמודו חמש שנים שוב אינו רואה סימן ברכה. על כן החליט לשוב ולנסות להעמיק בשנית והעיד כי כבר באותו היום נפתחו לפניו שערים חדשים.

זכות מסירות הנפש

הרב ניחן בכישרון כתיבה, וכל דבר שלימד - סיכם והעלה על הכתב. החתירה לאמת ליוותה את לימודו וכשנוכח במשך הלימוד שהמסקנות שאליהן הגיע לא היו מתאימות לרוח הכתוב בספרים הקדושים, גז את כל כתביו והחל לכתוב בשנית.

את ספרו בתורת הקבלה "רשפי אש" חיבר לאחר שבנו, אבנר שמעון, נהרג במלחמת ששת הימים, ערב כניסת חייליו לעיר העתיקה בירושלים. געגועים רבים היו לרב לבנו, על כן קרא לספרו רשפי, כלומר געגועים, וא"ש - ראשי תיבות של שם בנו הנעקד אבנר שמעון. בספר זה ריכז הרב את הבנותיו העמוקות שלמד במשך שנים מפי חכמי התורה וספרי הקודש. עוד ראוי לציין כי בספרו זה כתב כי זכות החללים שנפלו במלחמה על ירושלים היא שסייעה לו להגיע אל האמת הצרופה בזכות מסירות נפשם וגופם על שחרור עיר האלוהים.

הרב היה בעל תודעה ציונית עמוקה ביותר, ומלבד דקדוק בקיום המצוות ובלמוד התורה היה חוגג את יום העצמאות ויום ירושלים בשיתוף עם תלמידיו, וראה בכך ערך גדול. הוא היה רואה את כל מי שלא חגג, חלילה, כמי שאינו מכיר טובה לבורא עולם וככופר בעיקר.

הרב גץ חיבר תקנון לקבלת תלמידים לישיבת בית אל. לבד מהדברים הידועים לכול, הוסיף הרב שלא יכנס אדם להיכל הלימוד אלא אם שירת בצבא ההגנה לישראל. הרב ראה במדינת ישראל התגשמות חזון הנביאים ורצה שכל הבא להיכנס אל הקודש פנימה יחיה בפועל את גאולת ישראל. הרב ראה את מי שלא שירת בצבא כמי שאינו שותף לתהליך הגאולה האלוהי בזמננו. עוד חשב כי אדם ששירת בצה"ל חווה את חויית מסירות הנפש, הביטול העצמי

לפני למעלה מעשרים שנה עלה לגנזי מרומים הרב מאיר יהודה גץ. בנוסף למשרתו כרב הכותל המערבי וכרב המקומות הקדושים, חידש הרב את לימודי הקבלה בישיבת המקובלים "בית אל" בעיר העתיקה שבירושלים. למילוי משימה זו הכשיר תלמידי חכמים רבים בדרך הייחודית לו, שאותה הביע בספרו "רשפי אש".

שלושת שבילי הקבלה

תורתנו נחלקת לארבעה חלקים והם פרד"ס - פשט, רמז, דרש וסוד. שלושת החלקים הראשונים ידועים לכול, והחלק הרביעי הוא החלק של תורת הסוד. בחלק זה עסק הרב גץ ובו חידש והוסיף רעיונות וביאורים לזוהר, לכתבי האר"י הקדוש ולכתבי רבי שלום שרעבי - הרש"ש, שכהן כראש ישיבת "בית אל" השני. הרב גץ העמיד תלמידים רבים, אשר באו לשתות בצמא ממימי תורתו. בהקדמה לספרו "רשפי אש" מבחין הרב בין שלושה שבילים. וכך פתח הרב: "ידוע הדבר ומפורסם העניין שחכמת הח"ן מתחלקת ל-ג' שבילים ראשיים: שביל ההשגה, שביל העבודה ושביל היכולת".

שביל ההשגה הוא ההעמקה והידיעה בהגות הרוחנית שמופיעה בספר הזוהר. בעניינים אלו עסקו גדולי ישראל בדורות הקודמים, "ובדרך כלל שורשי החסידות מהבעש"ט נעוצים בשביל זה וכן רוב פירושי הגר"א". המהר"ל, רמח"ל והרב קוק - כולם עסקו בשביל זה; שביל היכולת הוא הקבלה המעשית, שהעיסוק בה אינו מקובל בדורנו בשל הסכנה הכרוכה בחלק זה: "אבל תחום זה הוא מסוכן עד למאוד ואחריתו מי ישורנו. כי כל טעות קלה יכולה להחריב במקום לתקן ולהמית במקום לרפא חס ושלום"; שביל העבודה הוא תכלית הלימוד ומטרתו היא "לדעת מה יעשה האדם בישראל בעבודת הקודש ובסדרי התפילה ומילותיה", והוא עיקר עיסוקם של האר"י, הרש"ש והרב גץ עצמו.

הרב גץ מטבעו היה אדם בעל השכלה תורנית רחבה. כבר בצעירותו ניחן בכישורים רבים ורבותיו בתונים הסמיכוהו לרבנות כבר בגיל 18. לרב היה ידע מקיף ורחב בכל מקצועות התורה. כך, לפני שהחל ללמוד את תורת האר"י והרש"ש למד במשך שנים את כל ספרי המאור ושמש על התורה, את פירוש הסולם של הרב יהודה אשלג על ספר הזוהר, את כל

1 על פי מאמר שפורסם במוסף "שבת", מקור ראשון, כ' באלול תשע"ה, 4.9.2015.

וההקרבה למען עם ישראל, שהן תכונות הנדרשות מן הבאים להיכנס ללימוד הקבלה.

הרב גץ הוסיף תנאי נוסף לבאים בשערי ישיבת בית אל - שיהיה האדם נהנה מיגיע כפיו, כלומר, עוסק בעבודה מכובדת המפרנסת את משפחתו. הרב ראה באדם המפרנס את עצמו אדם בעל חירות, היכול להביע את דעתו באומץ, בלי לפחד מאדם או ממסגרת התומכת בו.

הרב גץ הקפיד להרחיב את ידיעותיו התורניות ובמקביל העמיק בלימוד מחקרים בתחומי הטבע, האסטרונומיה, הרפואה, הפילוסופיה ועוד. כך היה מקדיש הרב חלק נכבד מזמנו הפנוי לקריאת ספרים ולשיחות עם תלמידים שהיו להם יד ורגל בנושאים שונים. בכל נושא לימודי שעליו נשאל הרב היה מביא לשואלים תימוכין מעיסוקיהם.

הרב לא ראה פסול בידיעת חוכמות חיצוניות יחד עם לימוד התורה הקדושה. כפי שמובא בשם הגר"א: "כפי מה שיחסר לאדם ידיעות משארי החכמות - לעומת זה יחסר לו מאה ידות בחכמת התורה". הוא היה נפגש עם הוגי דעות רבים ומתווכח עמם, ולא פעם היו משתאים מידיעותיו הרבות, אף במה שכתבו הם. פעם נפגש הרב עם כומר הוגה דעות וזה אמר לרב שאם ימשיך לשוחח עמו יהפוך ודאי להיות יהודי.

זה למעלה מעשרים שנה ממשיכה לפעול ישיבת "בית אל" ברוחו הרחבה של מרן הרב מאיר יהודה גץ.

"ירושלים דצפון אפריקה" - רבני ג'רבה ותוניס¹

הרב יוחאי רוזיק | מפמ"ר מחשבת ישראל

הרב כלפון משה הכהן²

הרב כלפון משה הכהן נולד בי"ב בשבט תרל"ד. סיפור מעניין הקשור לשמו שמעתי מד"ר ירון נעים, שחקר את הנושא ומצא כי בנו של הרב כתב בזיכרונותיו שביום הברית ניתן לו הכינוי כלפון על פי בקשת אימו, מטעם נסתר שראתה בחלומה. זקני ג'רבה מסבירים כי לשם כלפון והטיותיו השונות יש משמעות המתארת החלפה, ושם זה ניתן במשפחות שבהן ל"ע נפטרו ילדים ראשונים או לא היו להן ילדים, וההורים התייחסו אל הרך הנולד כאל מחליפו של הילד הקודם.

הרב נזהר לחתום את שמו כ"רב כלפון משה הכהן" כיוון שחשש שתישמט משמו המילד הכהן ויחשבו כי שם משפחתו הוא כלפון, שהיה שם מצוי בעיר ג'רבה.

בצעירותו למד הרב כלפון משה הכהן אצל גדולי הדור והמקובלים הרב משה עידאן, הרב יוסף ברבי ואחרים. כבר בגיל עשרים וחמש הוציעו לו להיות חבר בית הדין, אולם הוא רצה ליהנות מיגיע כפיו וסירב לבקשה. מצבו הכלכלי היה דחוק ביותר והוא עסק בדפוס ובהגהה. בזיכרונותיו כתב על ניסים שנעשו לו במישור הכלכלי ועזרו לו להתקיים, כגון: מציאת מטבע אחת שהספיקה לו לכיסוי כל חובותיו. רק בהגיעו לגיל 43 הסכים לקבל עליו את משרת רבה הראשי של ג'רבה, תפקיד שאותו מילא עד יום פטירתו בח"י בטבת תש"י.

אישיותו של הרב כלפון משה הכהן הייתה מיוחדת מאוד והוא נודע הן בקדושתו המיוחדת והן בענוותנותו. יש שנהגו לנשק את ידם כאשר היו מזכירים את שמו הקדוש. הן בעבודתו הרבנית והן בעבודתו כדיין נהג בסבלנות רבה ורבים שיחרו לפתחו, כולל הגויים שהיו בעירו ובסביבתו. בתקופת מלחמת העולם השנייה עמל וטרח רבות להשיג תבואה ואוכל לקהילתו.

הרב השאיר אחריו כתבים רבים של שאלות ותשובות וחיידושי תורה, והיה פורה מאוד בתחום כתיבת הספרים. הוא חיבר למעלה מ-40 ספרים בתחומים שונים ומגוונים בכל מקצועות התורה, ובמקומות מסוימים גם חשף חלק מתורת הסוד ועולם הקבלה. ביומנו האישי רשם הרב חשבונות רוחניים שונים וענייני מידות ביחס לעצמו, וכמו כן רשם חלומות רבים שחלם והתגשמו בפועל.

2 ברצוני להודות לידידי ד"ר ירון נעים על השימוש במחקרו, "הרב משה כלפון מג'רבא - בין שמרנות למודרנה", אוניברסיטת בר-אילן, 2009. הדברים שלהלן מבוססים על מחקרו זה.

"עיר של סופרים וחכמים", "ממלכת כהנים וגוי קדוש", "ירושלים דצפון אפריקה" אלו הם רק חלק מהביטויים להערכה הרבה שזכו לה רבני האי ג'רבה שבתוניסיה על גדלותם בתורה, צניעותם ואהבת ארץ ישראל העזה שהייתה בליבם. רבני ג'רבה ראו בתהליך קוממיות עם ישראל בארצו התחלת תהליך הגאולה, כתבו על הגאולה בספריהם ועודדו את בני קהילתם לעזוב את עסקיהם ולעלות לארץ ישראל. במקביל הקימו רבני ג'רבה מוסדות חינוך ומפעלים שהיו אמורים לקדם את ענייני הציונות והשיבה לארץ ישראל. לדוגמה, הקימו את חברת "דבר עברית" שעסקה בהחייאת השפה העברית והקימו את חברת "עטרת ציון" שעיקר מטרתה הייתה הכשרה חקלאית התיישבותית.

הרבנים הבולטים בקהילת ג'רבה היו הרב כלפון משה הכהן, רב אחאי גאון, רבי רחמים חי חיותא הכהן, הרב יוסף בוכריץ, הרב חיים חורי זצ"ל ורבנים נוספים.

הערכה תורנית דומה נודעה גם לרבני תוניסיה בכלל. החיד"א שביקר בתוניס לפני כמאתיים וארבעים שנים הגדיר את רבניה וחכמיה בדבריו: "ולפי מה ששמעתי היום יש קרוב ל-300 תלמידי חכמים בתוניס. וגם ראיתי נערים בני י"ד שנים מעיינים וחרפים וקולעים אל השערה". גם רבני תוניס בכלל עודדו את בני קהילתיהם לעלות לארץ ישראל והחדירו בהם את אהבת התורה וציון. לאור פעולות חינוכיות אלו עלו רבים מתושבי תוניס לארץ ישראל.

הפצת ההשכלה פגעה במידה מסוימת ביהודי תוניס בהיבט של מסירותם לתורה, ובתקופה מסוימת החשיפה לתרבות המערב השפיעה על מספר תלמידי הישיבות ועל עוצמת לימוד התורה. בשלב זה קמה חומת מגן ליהודי תוניס באמצעות קהילת ג'רבה ורבניה שהוזכרו לעיל. קהילת ג'רבה מנעה מרוחות ההשכלה לחדור למוסדות היהודים וללבבות הנוער, והגדילה את מספר הישיבות ולומדי התורה. בעקבות פעולות אלו הצליחה קהילת ג'רבה לספק אנשי רוח וחיזוק רוחני ליהודי תוניס, ובמקביל לעודד את הרוח הציונית ואת העלייה לארץ ישראל.

הרבנים החשובים בקהילת תוניס היו הרב יוסף סוסו הכהן, הרב אליהו חי דמרי, רבי חומאני עלוש, רבי אברהם הכהן, רבי אליהו סלקמון זצ"ל ואחרים.

להלן נתמקד בדמותו של הרב הגאון רבי משה כלפון הכהן זצ"ל, ששימש ראש אבות בתי הדין ורבה הראשי של ג'רבה. נציג בתמציתיות את עיקרי משנתו, כמייצג את רבני תוניס וג'רבה.

1 ברצוני להודות לידידי הרב יחזקאל דדון על ספרו "אתחלתא היא". ספר זה שימש מקור חשוב לכתיבת מאמר זה.

להלן נעסוק בכמה תחומים שבהם עסק הרב כלפון משה הכהן ונציג את השקפתו ופסיקתו, במיוחד בתחום הציונות והגאולה. התחומים שבהם נעסוק יהיו: התמודדותו עם אתגרי המודרנה, סוגיות ציבוריות-הלכתיות, השקפתו החינוכית, יחסו לאומות העולם ויחסו אל רעיון הגאולה והתנועה הציונית.

כחלק מהתמודדותו עם המודרנה, הבין הרב כלפון משה הכהן כי קיימת סכנה של התבוללות, חילון ומשבר זהות. לכן בדרשותיו השתמש בהסברה רציונלית והציג את טעמי המצוות. את תקופת המודרנה והשינויים הגדיר הרב "תקופת החופש והדרור", ובדרשותיו הציג רציונל חינוכי שעיקרו פירוק המודרנה וקבלת אותם עקרונות שאינם מהווים סכנה ליהדות. הרב כלפון משה הכהן הפיץ את דרשותיו בכתובים והתכוון כי מחשבותיו והגותו יגיעו לכלל יהדות תוניסיה. כמו כן דרש בפני קהילות גרבה בשבתות מיוחדות, כגון: שבת תשובה, שבת זכור, שבת הגדול ושבת כלה לפני שבועות. הרב פיתח שיטה לדרשה מוצלחת וקריטריונים שתכליתם הייתה העברת מסרים מודרניים בשפה פשוטה המבוססת על מקורות דתיים ואיננה סותרת את דברי חז"ל.

הרב נאבק למען שוויון זכויות וחירות דתית. כמו כן, כחלק מרצונו להכיר את הוויית החיים קרא עיתונים דוגמת עיתון "הצפירה", שתמך בציונות, ועיתון "המאסף" בירושלים. הרב התמודד עם האמצעים הטכנולוגיים החדשים שהיו בגרבה בתקופתו, כגון: מערכת שתייה וניקוז, שימוש במכונת גילוח, שימוש במיקרוסקופ ככלי עזר לבדיקת מזון. המשותף לדרך פסיקתו בעניינים מעין אלה היה הכרה מעמיקה של הכלים המודרניים והנחת יסוד שהתורה אינה דורשת מהאדם לבחון במיקרוסקופ, אלא בעיניו - עיני בשר ודם.

כחלק מכתביו התמודד הרב כלפון משה הכהן עם שאלות אמונה הנגזרות מהמודרנה וממגמות החילון. בראש ובראשונה הדגיש את הצורך באמונה במציאות ה' ובעובדה כי ה' ברא את העולם "יש מאין". הפנמת עקרונות אלו עשויה למנוע מהאדם לחטוא ובכוחה לחזק את קיום המצוות. הרב כלפון משה הכהן הדגיש כי העמים מכירים בערכה הסגולי של תורת ישראל ומודעים לעובדה כי התורה היא ששומרת על עם ישראל לדורותיו. בהקשר זה הדגיש הרב, דווקא על רקע המודרנה והתחושה כי "כוחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה", כי יש ערך גדול מאוד לתפילה ולצומות כאמצעי לביטול גזרות קשות. כהוכחה להשקפתו זו הביא את ניסיון העקידה וגרס כי בזכות בקשתו ותפילותיו של אברהם ביטל הקב"ה את גזרת העקידה. במקביל התמודד באופן שכלי עם שאלות יסוד של תורה מהשמים, עולם הבא ותחיית המתים.

הרב כלפון משה הכהן טען כי עקרונות המודרנה היו קיימים כבר בתורה, והם מתגלים היום בצורתם המודרנית. כמו כן זיהה כמה היבטים פסיכולוגיים של מצוות התורה, אף על פי שלא הכיר לעומקם את עקרונות הפסיכולוגיה המודרנית.

הרב כלפון משה הכהן התמודד עם נושא האוטונומיה הקהילתית בנושאים של הנהגת הציבור, מערכת המשפט, מערכת החינוך, הצדקה והרווחה, מערכת הבריאות ומעמד האישה. לכל אלה התייחס מתוך הכרה במעמד היחיד ובחובות המדינה כלפיו. התייחסותו זו נבעה מהשקפת עולמו, שהעניקה מעמד מרכזי לדמוקרטיה, לסובלנות ולמקומו של היחיד בחברה.

הרב דגל בעקרונות הממסדיות ובדמוקרטיה, ולכן פעל למען חופש הביטוי ורווחת הפרט. על פי השקפתו זו נתן מקום לביקורת של היחיד על הנהגת הקהילה והתקין בבתי הדין סופר מיוחד שיהיה אחראי על כתיבת פסקי הדין. כמו כן הקים ארגוני צדקה רבים.

בהיבט החינוכי קבע הרב כי עיקר החינוך מוטל על כתפי ראש המשפחה, ולא דווקא על האם. הרב הדגיש את חשיבות הבנת נפש הנוער, השואף לחירות ועצמאות, וטען כי לכן יש לשכנעו באופן מוסרי ולא חלילה על ידי מכות. הרב כלפון הדגיש מאוד את הצורך בהפרדת התלמיד מחברה רעה שיכולה להשפיע עליו באופן שלילי. הרב חתר להכשרת תלמידים רבים ככל האפשר כדי לייצר עתודה של תלמידי חכמים. במקביל הקים הרב אגודה לייעוץ תעסוקתי והכוונה לפרנסה.

מעמד האישה היהודי בארצות האסלאם היה נחות ממעמד האישה בחברה המוסלמית, במידה רבה כנראה משום שלא ידעו קרוא וכתוב. בד בבד נראה כי ככל שמעמדה החברתי-כלכלי של האישה ומשפחתה היה גבוה יותר והחברה הסובבת הייתה משכילה יותר, כך התאפשר לנשים לפרוץ להן דרך. הרב כלפון משה הכהן פסק כי נשים פטורות ממצוות עשה שהזמן גרמן ותפקידן העיקרי הוא לשלוח את בניהן ובעליהן ללמוד. בהקשר זה מעניין לציין כי כאשר הספיד נשים ציין באופן מיוחד נשים שרצו לעלות לארץ ישראל ולא עלה בידן, וקבע כי זה נחשב להן כאילו קיימו את המצווה בפועל.

את יחסם של רבני המזרח לציונות במאה ה-20 אפשר לסכם בשלוש גישות עיקריות: גישה מיסטיית המתארת את ישיבת ארץ ישראל והפעילות הציונית בהתלהבות רבה; גישה הלכתית-מהפכנית הרואה במצוות יישוב ארץ ישראל יותר ממצוות שבת; וגישה ריאלי-מדינית שהעניקה למצוות יישוב ארץ ישראל תוכן ציוני מובהק. הרב כלפון השתייך לגישה השלישית, והתייחס לגאולה ולארץ ישראל בשני מישורים: המישור המסורתי, שראה בעלייה לארץ ישראל מצווה דתית, והמישור המודרני, שקבע כי אנחנו נמצאים ב"אתחלתא דגאולה" ויש לנקוט בפעולות אקטיביות ומעשיות להקמת מדינת ישראל אפילו לפני באווא של המשיח. מתוך נקודת מבט זו נבע יחסו של הרב כלפון משה הכהן אל התנועה הציונית - יחס של קדושה. למרות חילוניותה של התנועה הציונית קבע הרב כי יש לתמוך בה באופן מלא.

לאורך כל הדורות הדגישו רבני האי ג'רבה את הקשר הנפשי שלהם לארץ ישראל ואת יחסם המיוחד אליה. לאור זאת קבעו כי יום שאילת הגשמים יהיה ב-ז' מרחשוון, כמו בארץ ישראל. מוטיב בולט ביותר במשנתו של הרב כלפון כלפי התנועה הציונית היה חשיבותה של אחדות ישראל. חלק מהשקפתו האחדותית התבטא בהסכמתו לבטל מנהגים מסורתיים בנסיבות שונות כדי לשמור על האחדות. הרב ציפה כי בתקופת הגאולה לא יהיה הבדל בין אשכנזי לספרדי וקיווה כי המנהגים השונים, פרי גלות עם ישראל, ישתנו לאחדות אחת.

רוב תומכי התנועה הציונית שללו את הגלות. ראשוני הציונות הדתית, הרב ריינס והרב קלישר, ראו בציונות תנועה אקטיבית שתכליתה הצלת היהודים מהגלות. הראי"ה קוק לעומתם ראה בתנועה הציונית תנועת גאולה שעיקרה מרידה באורח החיים הגלותי. הרב כלפון משה הכהן שתמך בתנועה הציונית לא שלל את הגלות באופן מהותי וראה בה מגמה חיובית שתוביל לבסוף אל הגאולה השלמה. הוא סבר כי ייסורי עם ישראל בגלות מהווים תיקון לעברותיו וחטאיו, וכי צרותיו של עם ישראל בתקופת הגאולה נועדו לזרזו לעלות לארץ ישראל. האנטישמיות והפוגרומים היוו לדעתו גורם מדרבן לעלייה לארץ ישראל. הרב עודד מאוד את היהודים שסבלו בארצות השונות ותמך בהם לא להתייאש ולהאמין בגאולה העתידית. תפקיד הגלות לדעתו היה כפול: מחד גיסא, הגלות מהווה גורם לתשובה ולחשיפת הזהות היהודית, ומאידך גיסא הזמן שחולף מאפשר להכין את ארץ ישראל לקלוט את עם ישראל.

הרב כלפון ראה באירועים היסטוריים שונים "ניצוצות גאולה". הרב קישר בין נבואת דניאל על קץ הימים לבין הרעיון הציוני ואחדות עם ישראל. בהזדמנויות שונות לא נרתע מלחשב קיצין וקבע כי הקמת מדינת ישראל היא מימוש נבואת הגאולה. הרב ראה בתנועה אחד הסימנים ל"גאולה בדרך הטבע". בכמה הזדמנויות הדגיש כי הרצל ומנהיגי התנועה הציונית הם "קדושים ושלוחי האל". בהתייחסותו לשאלה האם עם ישראל הוא גוי ולאום קבע הרב כלפון כי הפסוק "שני גוים בבטןך ושני לאומים ממעיך יפרדו" (בראשית כה, כג) מלמד כי עם ישראל הוא גוי ולאום ולא קהל ועדה. בהקשר זה יש לציין כי כאשר נשאל הרב כלפון משה הכהן מתי יהיה זמן הגאולה ענה "כאשר עם ישראל יוכר כעם וכאומה", המאופיינים על ידי לשון ותרבות.

אחת המטרות העיקריות בהגותו הייתה מניעת התבוללות. להגשמת מטרה זו קבע הרב שלושה עקרונות: ארץ, שפה ותורה. במסגרת הדאגה לארץ הציע לעזור לכל אדם המעוניין לעלות לארץ וליישובה, וכמו כן להתקשר עם המדינה בדרכי מסחר; במסגרת הדאגה לשפה הציע ללמוד בלשון הקודש עם הילדים; במסגרת הדאגה לתורה הציע קביעת עיתים לתורה ופיקוח על הילדים שילכו בדרכים ישרות.

הרב כלפון הציע לחבר ספר שייקרא "ספר התקווה" ויכיל את דברי הגאולה העתידיים בעניין

קיבוץ גלויות וגאולה. הרב זיהה בתקופתו תופעות שונות המעידות על הגאולה: שינוי מצבו של עם ישראל לאור הצהרת בלפור והסכמת האומות להקמת בית לאומי ובמקביל מתן אזרחות מלאה בארצות שונות; התיישבות עירונית וחקלאית בארץ ישראל והתפתחות משמעותית במיוחד בתל אביב; התקדמות בתחבורה ובמסחר; והקמת בית מדרש למדעי החוכמות בלשון הקודש.

אחד הנושאים המעניינים במשנתו של הרב כלפון משה הכהן היה יחסו למנהיגי הציונות, ובמיוחד לבנימין זאב הרצל. במקביל לדעות אחרות שראו בהרצל משיח בן יוסף (ראה הרב קוק הרומז על כך בהספדו על הרצל), או שראו את תפקידו של הרצל כמכין הדרך לבואו של "משיח בן דוד", הרי שהרב כלפון ראה בהרצל שליח של הקב"ה שתפקידו לגאול את עם ישראל. במקומות שונים במשנתו השווה הרב את הרצל למשה רבנו, ובמקומות אחרים השווה אותו לאלוהי הנביא מבשר הגאולה.

הרב כלפון משה הכהן העניק משמעות דתית גם לפעילות הציונית עצמה וראה בציונות דרך של "גאולה בדרך הטבע" המכוונת בידי בורא עולם. במילים אחרות אפשר לומר כי הרב ראה בתנועה הציונית תנועה אלוקית. תוצאה ישירה של השקפה זו הייתה מחד גיסא תמיכה נלהבת בתנועה הציונית ומאידך גיסא התלבטות מורכבת בשל אופייה החילוני של התנועה. בסופו של דבר, קבע כי התנועה הציונית מהווה חלק מתהליך הגאולה.

הרב היה בין התומכים בחידוש השפה העברית, בניגוד להשקפה החרדית. זו התנגדה לחידוש השפה העברית הן בגלל נימוק של "פריצת גדר", הן בגלל העובדה שהעברית שימשה בסיס ללאומיות, והן לאור התפיסה שהעברית המודרנית איננה לשון הקודש אלא "מעשה שטן". במקביל לתמיכת הרב קוק בעברית, תמך גם הרב כלפון משה הכהן בחידושה של השפה העברית ושימושה, הן כדי שיהיה אפשר להבין את התפילות בעברית, והן לצורך הידע הכולל. בין השאר הציע לכתוב ספר שילמד כיצד לכתוב ולדבר בעברית.

באופן מעשי התנהלה באי ג'רבה, בהנהגת רבני המקום ובראשם הרב כלפון, פעילות ציונית. הפעילות התבטאה בהקמת המסגרת הציונית "עטרת ציון", בפעילות לטובת הקמת חווה חקלאית להכשרת העולים ובהוצאת עלון שנקרא "תנועתנו" והיה בו תיאור הפעילות הציונית בג'רבה. יש לציין כי בכמה הזדמנויות התעורר מתח בין הממסד הרבני לבין ההנהגה הציונית, שסירבה לקבל את הנחיות הרבנים.

הרב כלפון משה הכהן שיבח את אומות העולם על פעולותיהן החיוביות למען המנדט הבריטי וציין במקביל את שנאת חלק מהאומות כלפי עם ישראל. יחסו החיובי אל האומות ניכר גם בפסקי הלכה שכתב ובכך שהדגיש כי יש איסור לגנוב מנוכרי בכל דרך שהיא. במקביל ניסה הרב לשכנע את האומות בנכונותה של תורת ישראל.

משנתו המיוחדת של הרב כלפון משה הכהן העמידה אותו במקביל לרבנים חשובים בתקופת היישוב היהודי והקמת המדינה, כגון הראי"ה קוק והרב בן ציון מאיר חי עוזיאל.

רבני ג'רבה

רבנים גדולים וחשובים כיהנו באי ג'רבה מלבד הרב כלפון משה הכהן שהוזכר לעיל. בין הרבנים אפשר למנות את הרב רחמים חי חויתה הכהן שהיה תלמידו של הרב כלפון. גדולתו בתורה, בקיאותו בהלכה וקשריו עם גדולי ההלכה בדורו, הראשון לציון הרב בן ציון מאיר חי עוזיאל והרב המקובל רבי עובדיה הדאיה, פרסמו את שמו ברבים, ואחרי מותו של הרב כלפון משה הכהן הוא התמנה לתפקיד הרב הראשי ליהדות ג'רבה. בשנת תשי"ד עלה לארץ ישראל והיה רבו של מושב ברכיה. כמו כן כיהנו בג'רבה הרבנים הגאונים: רבי משה הכהן דריהם, רבי מכלוף עידאן, הרב יוסף בוכריץ, הרב שאול מקיקץ השל, רבי אברהם מגוף הכהן, בנו של הרב כלפון - רבי שושן הכהן והרב בן ציון הכהן, הרב מרדכי סגרון, הרב שלמה חורי, הרב פרץ מימון, הרב בוגיד חנינא סעדון ואחרים.

ייחודם של רבני ג'רבה היה בזיקתם אל התנועה הציונית ובתמיכתם בפעולותיה, הן באי ג'רבה והן בעולם בכלל.

רבני תוניס

גם בתוניס היה עולם שלם של רבנים ותלמידי חכמים שעסקו בתורה והתאפיינו באהבת ארץ ישראל. המפורסמים שבהם היו הרב יוסף סוסו הכהן, ראש אבות בתי הדין בתוניס ותלמידו של הרב חיים חורי. הוא שימש סגנו של הרב הראשי של תוניס, הרב מרדכי כמוס אמייס, וכתב ספרים רבים ומגוונים של חידושי תורה והלכה. רבנים נוספים היו הרב חומאני עלוש אב"ד מדנין, הרב אליהו חי דמרי אב"ד חאמה, הרב אברהם הכהן רבה של ספאקס, הרב המקובל רבי אליהו סלקמון שהיה מגדולי המקובלים בתוניס, הרב מאיר מאזוז ורבנים נוספים.

בתוך הקשר זה גדל וצמח הרב מאיר יהודה גץ, הדמות השנתית בחמ"ד. הרב גץ נולד בתוניס בט"ו באב תרפ"ד, הוסמך בה לרבנות בגיל 18 וכיהן כרב אזורי בצפון מערבה. כדי לקבל הכרה מהשלטונות לפעולותיו כרב למד משפטים בהתכתבות והוסמך לעורך דין. הרב גץ היה פעיל בתנועה הציונית בתוניס והשפיע על בני קהילתו לעלות לארץ ישראל.

רשמי חיים מעלות הרב מאיר יהודה גץ¹

לילי הורוביץ-גץ | בת הרב גץ

שהיה דלפון וממשפחה חסרת אמצעים לא היה יכול לקנות צמידים, ואפילו חליפות שאל מאחיו שהיה במצב כלכלי יותר טוב משלו.

מה עשה הרב גץ? הלך לצורך מוסמך וביקש שיכין צמידים מצופים זהב, כך שלא ירגישו שלא מדובר בזהב אמיתי. לפני שהעניק לה את הצמידים סיפר לאימא שאין לו כסף לקנות צמיד זהב, ובבוא היום, כשיתאפשר לו, יחליף את הצמידים בצמיד זהב.

סוד זה היה כמוס בין אבא לאימא. כעבור שנים, לאחר שנישאו, החליף אבא את הצמידים בזהב טהור וכך קיים את הבטחתו. סיפור זה ליווה אותנו כל ילדותנו ולימד אותנו בראש ובראשונה שהבטחות מקיימים, ומלבד זאת למדנו שהיעדר גשמי אינו צריך להוות מכשול לזוגיות, אלא אתגר משותף.

ער בלילה

מעולם לא חשבתי שאבא שלי אדם מיוחד. חשבתי שכל האבות נוהגים לקום בלילה לתיקון חצות, שכל האבות לומדים תורה כל הלילה עד אור הבוקר. זה היה לי טבעי. לא ידעתי שיש אפשרות אחרת. אבא היה יוצא בחצות להתפלל וחוזר הביתה בבוקר, לאחר תפילת ותיקין. אימא כבר הכינה לו את ארוחת הבוקר והם היו יושבים יחד לארוחת בוקר קלה. לאחר מכן היה חוטף תנומה קלה ואז קם ויוצא לסדר יום עמוס כראש הישיבה "בית אל" וכרב הכותל.

פעם, כשרצינו שאבא לא יקום לתיקון חצות כי הוא ישן רק שעה, ניתקנו לו את הטלפון מהשקע כדי שלא יצלצל, וחשבנו שהוא יישן עוד קצת, אך אבא התעורר כמו ארי לעבודת הבורא, היה לו שעון ביולוגי. אבא לא הבין מי ניתק את הטלפון, וכשסיפרנו לו שרצינו שישן עוד קצת הוא חיך לשמע הדאגה שלנו אליו.

כשהיינו רוצים לבקש ממנו שיקנה לנו משהו ולא פגשנו אותו, היינו מחביאים לו בערב פתקים בנעליים, וכשהיה מתעורר לתיקון חצות היה רואה את הבקשה ובבוקר הוא היה משתדל לרצות אותנו.

אצלנו היה אפשר לעשות רעש בבית רק מאחת עשרה וחצי בלילה, כי אז אבא היה קם ללמוד תורה עד אור הבוקר. לפני השעה הזאת היינו חייבים לשמור על שקט, אחרת אבא לא ישן טוב, וכיצד יקום ללמוד תורה? החברים שלנו ידעו שאצלנו בבית אפשר לעשות רעש מחצות הלילה, וכשגדלנו אלו היו שעות הפעילות בבית.

לאחר פטירתו של אבי, הרב מאיר יהודה גץ זצ"ל, קראו על שמו את המדרגות העולות מן הכותל לשוק. אין שם מתאים יותר לאבא מ"מעלות הרב מאיר יהודה גץ". אבא עלה כל הזמן במעלות התורה, מינקותו בגיל חמש בתלמוד תורה בתוניס ועד שהחזיר נשמתו לבורא עולם בירושלים הקדושה. אבא למד תורה בשלבים: עלה במעלות התורה, נכנס לפרד"ס ולמד פשט, רמז, דרש וסוד. בסוף ימיו התעמק בתורת הסוד וכתב את פירוש "רשפי א"ש" שתלמידיו לומדים גם כיום. אבא למד קבלה, וכששאלו אותו: "הרב גץ, האם אתה מקובל?" הוא היה עונה בצניעות ובחיוך "תלוי על מי אני מקובל". הוא לא סיפר שהוא לומד את תורת הסוד והקבלה של רבי שמעון בר יוחאי ושל הרש"ש.

בימי השבעה על אבא, הרב הראשי לישראל דאז, הרב ישראל מאיר לאו, אמר למשפחה: "הרב גץ היה כמו הר גבוה, כשקרובים להר לא רואים את הגובה שלו, אין לנו פרספקטיבה, אבל כשמתרחקים מההר מבינים כמה גבוה הוא. כך היה הרב גץ - איש ענק, גדול בתורה, איש חסד ואמת, אוהב עמו ומולדתו". כך, במילים פשוטות, ניסה הרב להסביר לנו מה היא דמותו של אבא.

מי היה הרב גץ? מי היה אבא שלנו?

אנו, ילדיו, שהיינו קרובים אליו מאוד, יום יום ושעה שעה, לא קלטנו את עוצמתו וגדלותו הרוחנית. בשבילנו הוא היה אבא, פשוטו כמשמעו. אבא שעוזר בהכנת שיעורים, אבא שלומד איתנו לבחינות ונוזף בנו אם צריך. כשאימא רצתה לדבר עלינו עם אבא כך שלא נבין, היא דיברה איתו בצרפתית. פעם אימא אמרה לו בצרפתית "גרונדלה", כלומר "תכעס עליה". אני קלטתי את המילה ואמרתי לאימא: "למה שאבא יכעס עליי?" ואבא, שהבין שקלטתי, במקום לכעוס חיך חיוך רחב והיה מרוצה שהבנתי את מה שאבא ואימא דיברו בצרפתית.

כולם קראו לו "הרב גץ". אנחנו קראנו לו "אבא", והנכדים קראו לו "סבא כותל". סבא והכותל חד הם, אי אפשר להפריד. במשך כל חייו, מאז שהמשפחה עברה לירושלים, הכותל היה הבית השני שלו והוא ציפה לתת את מפתחות הכותל למשיח, כשייבנה הבית השלישי.

הצעת נישואין

כשהרב גץ רצה להציע נישואין לרעייתו, היה צריך ללכת לבית אביה לבקש את ידה. המנהג המקובל בתוניס הוא שבעת בקשת יד הכלה על החתן להביא לכלה צמידים מזהב. הרב גץ,

1 שם הרחוב שבו המדרגות העולות מן הכותל אל השוק.

לפני שאבא היה יוצא מהבית הוא היה שותה קפה ומכין גם לתלמיד שהיה מגיע ללוות אותו, ותמיד אבא היה מדיח את הכוס שלו ושל התלמיד, כך שאימא תמצא בבוקר מטבח נקי.

בגדי לבן בשבת ובמועד

כל השבוע לבש אבא בגדי רבנות בצבע שחור, אולם בשבת ובמועד אבא לבש בגדי לבן כמנהג המקובלים וכמנהג הארי ז"ל. פעם הלכתי עם אבא לכותל בערב שבת, מיד לאחר הדלקת נרות, כשכולו בגדי לבן מכף רגל ועד ראש. מראהו היה מרשים. לפתע נעצרה קבוצת תיירים שחלפה על פנינו ואחד האנשים נעצר, הביט בו ואמר לחבריו: "תראו, יש לו ה'הדרת פנים'". ואני, הקטנה, לא הבנתי מה זה "הדרת פנים". כילדה, חיפשתי ולא מצאתי את "הדרת הפנים". חיפשתי על הבגדים, על הזקן, ולא מצאתי. לימים הבנתי ש"הדרת פנים" זה משהו פנימי שמקרין החוצה. הבנתי שהתורה של אבא קורנת ממנו, שהפנימיות מקרינה על החיצונית, "אם דומה הרב למלאך ה' צבאות, תורה יבקשו מפיהו" (הלכות תלמוד תורה ד, ב).

שמחות במשפחה

אבא הקפיד לתת שני שמות לרך הנולד. כשנולדו נכדים, את השם הראשון נתנו ההורים של התינוק ואת השם השני אבא נתן כדי לקיים את צוואת רבי יהודה החסיד. אבא התרגש מאוד משמחות הנכדים והוא ערך את ברית המילה שלהם.

אבא החמיר והקפיד לא לאכול מוחץ לבית, ואכל רק את האוכל שבישלה אימא או אחד הילדים שלו, אבל אף אחד לא ידע על כך, זה היה בצניעות, בלי למשוך תשומת לב. בחתונות ובשמחות של האחים שלי הייתי סוחבת בתוך סל מהבית את הדג והלחם של אבא, עם צלחת וסכו"ם מהבית, ואף אחד לא ידע ולא הרגיש. זה היה בינו לבין קונו.

בכל יום הולדת אבא דאג לברך אותנו ביחד עם אימא, לאחל לנו מזל טוב ואף לקנות לנו מתנה. גם בערב יום הכיפורים, כשהוא היה בתענית דיבור, הוא היה מתקשר לברך אותנו ואת ילדינו. כשהטלפון צלצל והייתי שומעת מלמולי תפילה הבנתי שזה אבא ומיד קראתי לכל הילדים לשמוע את סבא מברך את המשפחה בטלפון. כולם היו נצמדים לשפופרת לשמוע את הברכה.

שבת, ראשי חודשים ומועד

כל השבוע אבא היה מתכוון לשבת - הוא היה עורך את השולחן ביום חמישי, מניח את הפמוטים ושם מפיות וסכו"ם. בבוקר יום שישי הוא היה מניח את 12 החלות שאימא אפתה - 12 חלות כנגד 12 שבטי ישראל וכנגד 12 כיכרות לחם הפנים. נוסף על כך, אבא דאג גם לפרחים בכל יום שישי.

ביום שישי אבא היה מבקש ממני לשטוף את הידיים והיה מכין "עירוב חצרות". אבא זיכה אותי לקבל את שתי החלות בקניין ואני הייתי גאה להיות שותפה במצווה חשובה זו.

אבא היה מיטיב את הנרות, מכין את הדגים וטועם את האוכל לפני שבת כדי לראות שלא חסר בו תבלין של שבת. נרות השמן של אימא דלקו מיום שישי עד מוצאי שבת, ואבא היה מדליק את נר ההבדלה מלהבת נרות השבת של אימא. אבא אמר שעל מנת לתקן את חטאם של אדם וחווה שחטאו בחטא הקדמון, הבעל מיטיב את הנרות והאישה מדליקה אותם.

בליל שבת, אבא היה מקיף את שולחן השבת עם שני הדסים ביד - אחד כנגד "שמור" ואחד כנגד "זכור".

אבא היה משבח את אימא על האוכל הטעים שהכינה. הוא לא היה מתחיל לאכול עד שהייתה מתיישבת לידו, ואז היה מאכיל אותה ואומר לה: "תטעמי ממה שהכנת, תראי איזה אוכל טעים הכנת לנו".

בכל מועד אבא קנה לאימא מתנה כפי שכתוב בשולחן ערוך. כל ילדי הבית היו שותפים לסוד ולקניית המתנה של אימא.

בימי ראש חודש אבא היה נוהג כבחג. אימא לא כיבסה והשולחן היה ערוך עם מפה לבנה ונרות. כשהילדים גדלו, אבא נהג לבקר את הילדים בכל ראש חודש.

כדי לחבב עלינו את חג הפסח וכדי שנשתתף בעזרה בבית לאימא, אבא היה נותן לנו משימות. הוא היה מכריז כי מי שינקה את מעיליו ומכנסיו מפירורים ימצא שם כסף - הכסף שלו. אף פעם לא הבנתי איך תמיד מצאנו כסף. כשגדלנו אימא סיפרה לנו שהיא ואבא החביאו עבורנו כסף בכיסים כדי שיתחבב עלינו ניקיון הבית לפסח.

קידוש החול - הידור מצווה

אבא שמר כל מאכל ופרי טעים לכבוד שבת. לפעמים כבר ביום ראשון אבא היה אומר "תשמרו לשבת". כל השבוע אבא היה צמחוני, הוא אכל בשר רק בשבת ובסעודת מצווה-ברית או חתונה.

כשאבא אכל בשר הוא החמיר ושמר בין בשר לחלב 24 שעות, ואנחנו תמיד התפעלנו- איך אבא יכול להתאפק, אנחנו בקושי מחזיקים מעמד 6 שעות. תמיד הוא אמר לנו שזו עבודה על המידות, איפוק ודחיית סיפוקים. אבא היה אומר שכל החטאים מקורם בקנאה, בתאוה או בכבוד. בשל שלושת אלה האדם לפעמים חוטא ולא מתגבר. "הקנאה, התאוה והכבוד מוציאים את דעתו של האדם מן העולם".

תמיד היינו מבקשים מאבא שיתפלל עלינו, בפרט לקראת מבחנים. תמיד אבא היה שואל אותי: "את כבר התפללת? קודם את תבקשי ותתפללי בשביל עצמך וגם אני אתפלל עבורך".

פעם נזקקתי למשהו ופניתי לאבא שעמד בפניה והתייחד עם ריבונו של עולם, כיוון ייחודים וכוונות לפני ספירת העומר כשבדו סידור הרש"ש. אז לא הבנתי את משמעות ייחוד הכוונות. קראתי לו בלי הפסקה: "אבא, אבא" והוא לא ענה, רק התנדנד וכיוון כוונות עם הסידור. אני לא הפסקתי לקרוא לו: "אבא, אבא" והוא לא ענה. המתנתי ליד הדלת שיסיים את הברכה, אבל זה לקח לו זמן רב. התייאשתי והלכתי משם ולאחר דקות מספר שכחתי מהעניין. כשאבא סיים אחרי שעה וחצי את ברכת ספירת העומר הוא שאל אותי מה רציתי, ואני כבר מזמן שכחתי.

מצוות הצדקה

אבא שלנו גומל חסדים היה, כל הזמן היה עסוק במתן צדקה ותמיד חילק לכל מי שפנה אליו. היה לו גמ"ח ובו היה מלווה כסף לאנשים שהיו זקוקים לכך. פעם אחת ראיתי את אבא יושב ליד השולחן, ולידו נייר צבעוני גדול ועליו טבלה. שאלתי אותו לפשר הטבלה הצבעונית. אבא הסביר לי שאלו הלוואות שנתן לאנשים. שאלתי אותו "אבא, אתה נותן את כל הכסף שלך, מה יישאר לנו? אולי לא יהיה לנו כסף לאכול?" אבא חיך אליי ואמר: "חסר לך משהו?". רק אחרי שנים רבות הבנתי את המושג "עשר למען תתעשר". פעם אבא שלי נתן את כל המשכורת שלו לאדם שלא היה לו ממה להתפרנס כדי שיקנה עדר צאן, והוא עצמו לקח הלוואה מגמ"ח כדי לסיים את החודש.

שגריר הכותל

אבא לא היה רק רב הכותל אלא גם שגריר הכותל. אבא שלי דבר שפות רבות ויכול היה להתראיין לתקשורת בשפות זרות, וכך הוא ייצג את עם ישראל ואת הכותל מול אומות העולם. אבא קיבל את כל גדולי העולם. מעולם לא הרגיש כבוד אלא תחושת שליחות בלבד. אבא ידע והבין שכל אדם הוא יציר כפיו של בורא עולם, לכן יש לנהוג בו בכבוד. כשראינו אדם חשוב הוא לימד אותנו לברך את הברכה "ברוך שחלק מכבודו לבשר ודם".

פעם אחת גוי אנטישמי לעג לאבא בצרפתית על מראהו היהודי, על הזקן ועל הפאות. אבא לא נשאר חייב וענה לו בשפה הצרפתית מילים כדורבנות. הוא לא היה מוכן לאפשר לאף אדם לרמוס יותר את כבודו של העם היהודי.

השכול

אבא שלי היה רב סרן בתותחנים. בעלותו לארץ התגייס לצבא כשהוא אב לארבעה ילדים. אהבתו למדינה ולצבא הייתה בלי גבולות. אבא אמר שמדינת ישראל נמצאת במלחמת מצווה, ולכן כל יהודי צריך להתגייס לצבא ההגנה לישראל. עוד בהיותו בתוניסיה ובצרפת הכשיר בני נוער לשרת בצבא. גם כשבנו אבנר יצא למילואים הראשונים, לפני מלחמת ששת הימים, הוא למד איתו בהלכות מלחמה של הרמב"ם שאפילו חתן יוצא מחופתו למלחמת מצווה.

אבנר נהרג במלחמת ששת הימים בקרב לשחרור ירושלים, וכאשר שמע אבא את הבשורה הוא אמר: "**אשרי לי שזכיתי ואוי לי שזכיתי שבני נפל על שחרור ירושלים**". דברים אלו נתנו לנו הרבה נחמה וכות. אבא תמיד אמר שאדם צריך להיות "שרוי בשמחה של מצווה", וזה אחד מעקרונות החיים, כפי שכתב: "להיות בשמחה תמידית". אבא כתב בפנקס המידות שגם אם עוברים על האדם דברים קשים, עליו לדעת שהכול מאת ה' יתברך. גם כשיאיר נהרג באינתיפאדה הראשונה אבא אמר: "**אני לא אתן לשטן לקטרג באמונתי. אני יודע שיאיר נמצא בעולם שכולו טוב, אבל הגעועים קשים**".

משפחתנו למודת צער וכאב, אך הבחירה שלנו היא בחירה בחיים, לאור צוואתו של אבא שכתב שיש לקבל את גזרות הבורא יתברך באהבה ובל' שום טרוניה חלילה.

סיכום

אבא שלנו היה איש רב פעלים: ראש משפחה, רב הכותל והמקומות הקדושים וראש ישיבת המקובלים "בית אל". צוואתו הרוחנית היא תורת חיים לכל קוראיה. מדמותו ומצוואתו אנו שואבים אורחות חיים.

אבא היה איש מופת. איש של ספרא וסייפא, איש של יום ואיש של לילה, איש של שחור ולבן. שולחן ערוך מהלך שצעד באיטיות לפרד"ס, כדברי המשנה:

רבי מאיר אומר כל העוסק בתורה לשמה, זוכה לדברים הרבה, ולא עוד אלא שכל העולם כולו כדאי הוא לו, נקרא רע, אהוב, אהב את המקום, אהב את הבריות, משמח את המקום, משמח את הבריות, ומלבשתו עננה ויראה, ומקשרתו להיות צדיק חסיד ישר ונאמן, ומרחקתו מן החטא, ומקרבתו לידי זכות, ונהנין ממנו עצה ותושיה בינה וגיבורה, שנאמר (משלי ח, יד): "לי עצה ותושיה אני בינה לי גבורה", ונותנת לו מלכות וממשלה וחקור דין, ומגליו לו רזי תורה, ונעשה כמעין המתגבר וינהר שאינו פוסק, והנה צניע וארך רוח, ומחל על עלבונו, ומגדלתו ומרוממתו על כל המעשים.

(אבות ו, א)